

ST **IL** ETTEN

NR 4, 2001, ÅRGÅNG 16. ORGAN FÖR INDEPENDENT LIVING-RÖRELSEN I SVERIGE.

Independent Living Sverige. För mänskliga fri- och rättigheter. Mot diskriminering och särlösningar!

IT-dagarna • Intervjuserie med IL-profiler • Bilstöd • Debatt

Varför ska man ha personlig assistans i STIL?

FOTO: WALTER HIRSCH

I STIL bestämmer du över din vardag. Det ger dina assistenter de bästa förutsättningar att assistera dig på rätt sätt och grundar för att de trivs.

Som medlem i STIL blir du *Arbetsledare* för dina assistenter. STIL blir *arbetsgivare*. Det betyder att du har full kontroll över din assistans och delar arbetsgivaransvaret med alla andra medlemmar.

STIL har nära 230 Arbetsledare över hela Sverige och över 1500 assistenter anställda. Dina assistenter kan känna sig trygga hos en

stor och stabil arbetsgivare. Som arbetsledare har du rösträtt. Genom rösträtten kan du påverka STIL och vara med och utveckla STILmodellen. Kanske vill du ta hela ansvaret och kandidera till styrelsen?

Vilken annan form för personlig assistans ger dig full kontroll över både din assistans och din assistansannordnare?

STIL

Independent Living i Sverige arbetar handikappolitiskt för ett tillägg i grundlagen som förbjuder diskriminering av människor med funktionshinder. IL i Sverige arbetar också för en undergripande lagstiftning med verksamma sanktioner på områden som t.ex. tillgänglighet till offentliga miljöer och en kollektivtrafik för alla.

IL i Sverige är en del av det globala Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Medlemskap med rösträtt i något av IL-kooperativen förutsätter eget behov av personlig assistans.

Stödmedlemskap diskuteras med respektive kooperativ.

Prenumeration

200 kr/år.

Postgirokonto 73 66 70-1

STILETTEN är organ för **Independent Living i Sverige** och kooperativen STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, GIL, Göteborgs Independent Living, HIL, Helsingborgs Independent Living, EMIL, Eskilstuna Modellen av Independent Living, KIL, Kullabygdens Independent Living.

STILETTEN kommer ut fyra gånger om året.

Redaktör och grafisk form: Roland Ewers

Tryck: Svensk Infopartner AB

Ansvarig utgivare: Helena Karnström

Postadress STIL:

Bondegatan 39, 116 33 Stockholm

Tel 08-506 221 50, Fax 08-506 221 70,
www.stil.se

eller e-post: karin.nilsson@stil.se

En tidning att gnugga sina geniknölar till! De behöver säkert lite kondition så här i nötknäcktider. Ja, just det förresten! – en nötknäckare som... Eller en...? Skämt åsido. Med "Finn upp"-temat vill vi snarare erinra dig om alla de uppfinningar som du faktiskt redan har gjort – och kommer att göra – av ren nödvändighet. De är säkert användbara för någon annan också.

God Jul!

Önskar redaktören som även kan skönjas i infernot på baksidan av detta nummer.

Illustration sid 1 REW

Angående prenumerationer och adressändringar

Adressen för adressändringar, uppsägningar av prenumerationer, beställning av prenumerationer mm. är:
STIL, Bondegatan 39, 116 33 Stockholm

Vi har satt detta tecken vid medverkande som har erfarenhet av eget funktionshinder. Därmed vill vi klargöra att vi betraktar det som en merit i arbetet med att skapa opinion och politik för medborgerliga rättigheter och mot diskriminering av människor med funktionshinder.

INNEHÅLL

Allmän information, sid 3

Ledare, sid 4

Finn-upp-magasinet, sid 5

Lösa problem, få en idé eller skapa en innovation, sid 6

Ett eldorado, sid 7

Nöden har ingen lag, sid 8

Loppisfynd blev lösningen, sid 9

Taxi för alla, sid 10

Bibliotek för alla, sid 12

Jag hoppas på den unga generationen, sid 14

Ombudsman för bilanpassning, sid 16

Konsumentförening för bilstödda behovs, sid 17

Kontantstöd – valfrihet, sid 18

Kontantstöd – bilstöd, sid 19

Independent Living i Sverige ställer sex

viktiga frågor till riksdagsledamöter inför valet, sid 20

Debatt: Medelmåttighet och misslyckanden, resultat av rekrytering, sid 22

Debatt: Är handläggare alltid och funktionshindrade aldrig ett lovligt byte, sid 23

Att göra en insats, sid 24

Julkort, sid 28

Ska yrket personlig assistent äntligen bli rumsrent?

Riksförsäkringsverket har föreslagit regeringen att höja assistansersättningen, som utbetalas från försäkringskassorna, med 14 kr (7,6 %) till 198 kr för år 2002.

Det är andra året i rad som man från verkets sida har följt det uppdrag man har och analyserat hur innevarande års ersättning räcker (eller inte räcker) och utifrån denna och några andra parametrar föreslår regeringen en ny ersättningsnivå för nästkommande år.

Även i fjol ansåg RFV att en höjning om 14 kr skulle återställa det ersättningstapp som skedde 1997 då schablonersättningen infördes. Kommuner och andra assistansanordnare skulle då erhålla ersättning som skulle göra det möjligt att säkerställa kvalitet i assistansen. Man skulle kunna betala löner som låg jämförbart med andra yrkeskategorier inom service och omsorg. Arbetsgivarna skulle med en ersättningsnivå i denna storleksklass klara av att ingå tuffare kollektivavtal och hålla dem.

Regeringen höjde assistansersättningen med endast 6 kr. Från 178 kr till 184 kr vilket ledde till att kommuner och andra assistansanordnare inte har klarat av att konkurrera med andra om arbetskraften. Det har blivit svårt att rekrytera assistenter. Regeringen tillsatte en utredning. Femton personer har träffats regelbundet sedan i vintras för att svara på frågan; Varför är det svårt att rekrytera personer till assistansyrket? Och vad kan man göra åt det?

Det finns ett givet svar: lyssna på RFV, höj ersättningen så att assistenterna kan få lön m.m. som är konkurrensmässigt.

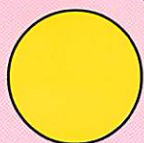
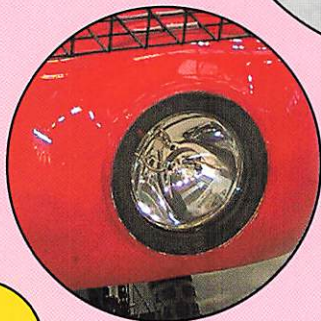
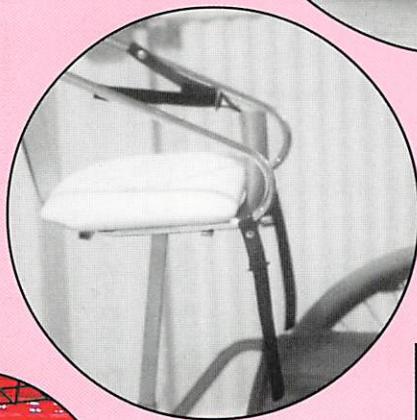
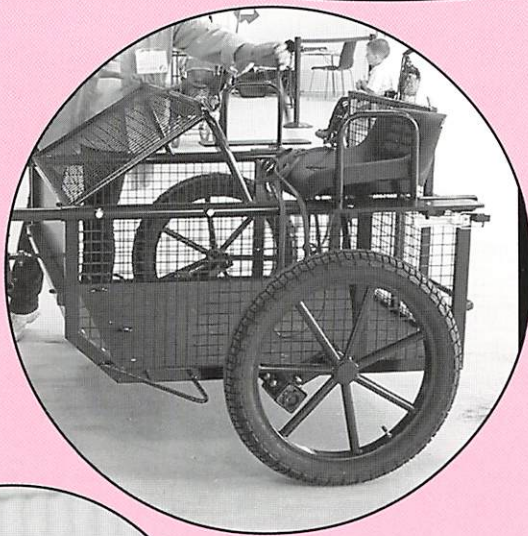
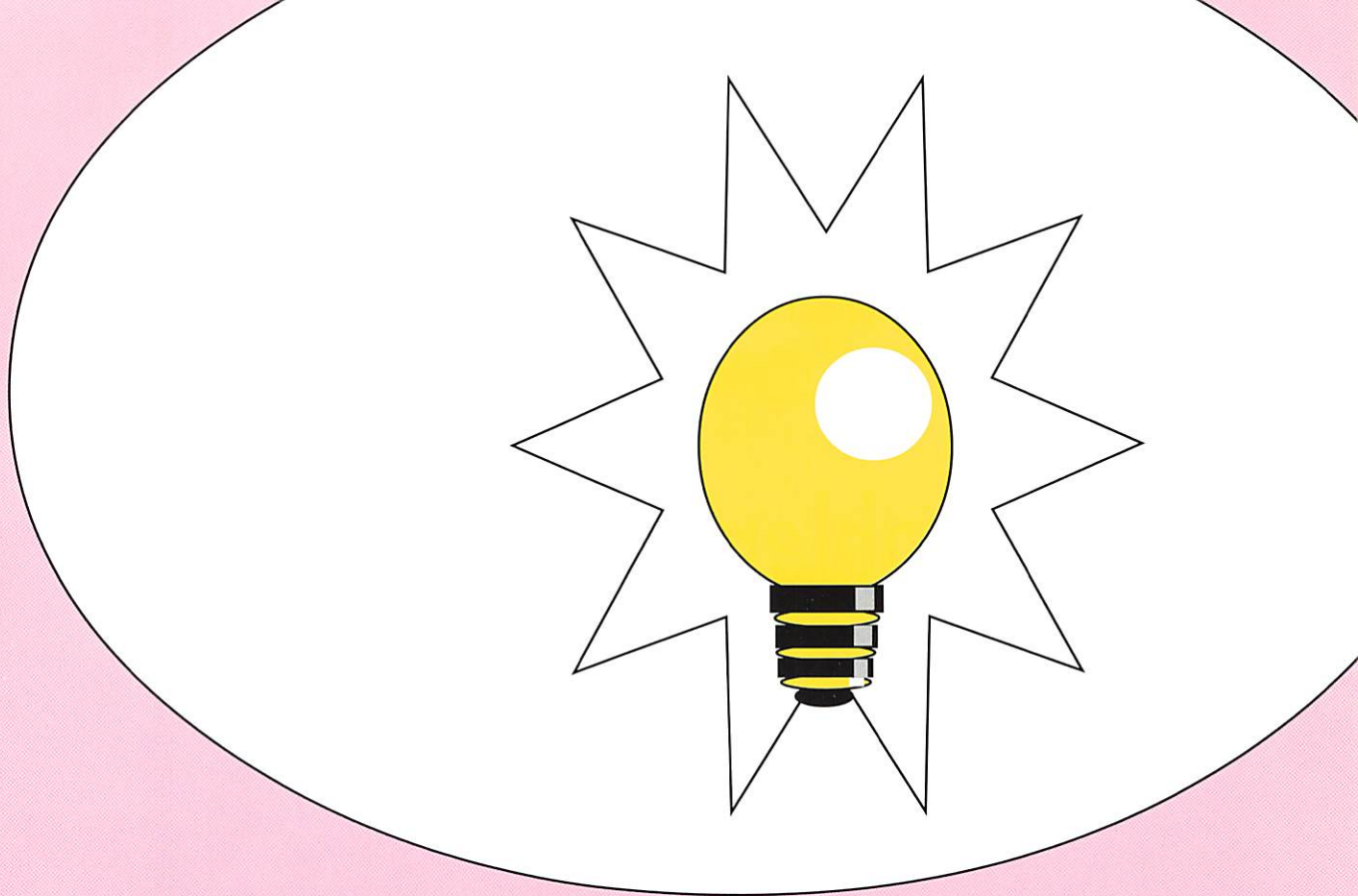
När denna ledare skrivs vet vi inte svaret på vad regeringen kommer med för beslut i år. Förhoppningsvis ökar man på i enlighet med förslaget, om inte så har regeringen ännu en gång visat att man inte tar personliga assistenter och assistansanvändare på fullt allvar.

BJÖRN JIDÉUS
VERKSAMHETSLEDARE STIL

*Som vi tidigare flera gånger påpekat, anses det vara helt i sin ordning att betala mer än 200 kr i timmen för att under ordinarie kontorstid få Riksdagens lokaler städade. Schablonersättningen för livsviktig personlig assistans har Riksdagen fastställt för år 2001 till 184 kr i timmen – dag, helger och nätter. Ska regeringen lyssna på RFV och dess förslagna 198 kr i timmen och därmed bidra till att assistantyrket blir rumsrent? RED**

Foto: Kent Hallgren, Bildkällan

FINNUPP
magasin

FINN UPP magasin

Har du kanske en uppfinning liggande i byrålådan? En idé som skulle kunna realiseras i en produkt som går att sälja? Eller kanske din lösning på ett problem som skulle kunna vara ett tips till någon annan. Ulla-Britt Åsén är innovatör och berättar här hur man kan gå till väga. Hon förmedlar också sina intryck från årets upplaga av Hjultorget där hon själv visade sina produkter "Sully-Van" och "MoViDuTo".

Lösa problem, få en idé eller skapa en innovation

En hopfällbar och portabel handikapptoalett kan det vara något? Ulla-Britt Åsén ringde redaktionen en sensommardag. Hon ville prova och diskutera den uppfinning hon just är i färd med att utveckla. Vi nappade och avtalade tid. Ulla-Britt erbjöd sig att köra ner från Borås.

Ulla-Britt, engagerad i det lokala innovatörscentret, tar sin syssla på allvar och kallar sig gärna innovatör.

– Ja eftersom jag redan har en produkt till försäljning och en annan som prototyp. Det är nämligen skillnad på en innovation och en uppfinning, säger Ulla-Britt. Uppfinningen är själva idén och innovationen är idén realiserad i en prototyp eller produkt.

Jag jobbar som personlig assistent och då ser man ofta brister i tillgänglighet och praktiska hinder. En morot för mig är att bana väg för människor med funktionshinder.

– Jag tror att den handikappande vardagen, är ett extra intressant område för uppfinnare och innovatörer och säkert är det många funktionshinder som gömmer sina individuella lösningar i byrålådan. Man kanske inte inser, eller vågar inse att dessa även skulle underlätta för andra. Ja, kanske att man rent av kan hitta en födkrok i sin uppfinning.

– Personligen tror jag att jag som ensamstående mamma, lärde mig hitta lösningar på problem som andra mammor inte ens behöver tänka på.

– Jag har en utbildning som byggnadstekniker i botten, men jag tror inte alls att man behöver någon utbildning för att bli uppfinnare. Vem som helst kan bli det.

Om man kommer på något som man

tror att man är ensam om och som borde vara intressant för fler är en väg att gå att kontakta det lokala innovationscentret, menar Ulla-Britt.

– Innovatörsbidrag d.v.s. bidrag till att ta fram en prototyp kan man få om innovatörscentret, som är finansierat av skattemedel, bedömer att produkten kan bli intressant som kommersiell artikel.

– En annan förutsättning är att ingen ska ha sett uppfinningen förut. Det ska heller inte finnas något liknande på marknaden tidigare. Det kan vara bra att själv ha sonderat marknaden först.

Mönsterskydd eller patent är två sätt att skydda sin produkt. Ulla-Britt presenterade t.ex. en annan av sina uppfinningar på Hjultorget. Sully-Van som hon kallar den är nämligen mönsterskyddad. (Sully-Van är en hästsulky för rullstolsburna för övrigt närmare presenterad av henne själv i vidstående artikel).

SULKYN MÖNSTERSKYDDAD

– Hästsulkyn är mönsterskyddad eftersom själva funktionen sulky finns förut och inte går att patentsöka. Mönsterskyddet gäller modifieringen av sulky så att den är tillgänglig med rullstol, förklarar Ulla-Britt.

– Den portabla toastolen däremot, ska jag söka patent på, fortsätter hon. Där kan jag nämligen skydda skälva funktionen.

Ulla-Britt medger att det hela låter komplicerat, men påpekar i samma andetag att innovatörscentren runt om i landet tillhandahåller gratis rådgivning.

– Läsarna får gärna vända sig till mig för vidare information, säger Ulla-Britt spontant.

Ulla-Britt kände inte till Hjultorget.

Förmiddagen dagen därpå ringde en glad Ulla-Britt och tackade för tipset. Då var teståkning med Sully-Van inbokad alla tre dagarna i Hjultorget program. Draghästar och kusk var också ordnade. Det gäller nog att vara driftig som innovatör.

I gengäld för mitt tips lovade Ulla-Britt förmedla sina intryck från årets upplaga av Hjultorget.

ROLAND EWERS*

Kontakta Ulla-Britt Åsén, 033-275124, 070-8275137.

*Nedan en prototyp av MoViDuTo, den portabla hopfällbara toastol som Ulla-Britt Åsén nu söker patent på. Foto: Janne Mählén**

Ulla-Britt Åsén och hennes mönsterskyddade skapelse Sully-Van. Foto: Janne Måhlén

Ett eldorado

Ulla-Britt om sina intryck från Hjultorget: Armdrivna cyklar, elrullstolar, nya rullstolsmodeller, eldrivna moppar, m.m. Allt för att öka möjligheterna att fritt röra sig och lättare ta sig fram. Enkla hjälpmedel för det dagliga livet. Kort sagt – ett eldorado för besökare, med eller utan funktionshinder.

Själv medförde jag två nyheter till årets upplaga av Hjultorget.

Den ena var en hästrockard/vagn, kallad Sulli-Van, som från grunden är konstruerad för att ta med rullstol vid utflykter med häst i naturen.

Hästen selas och spänns för vagnen. Rampen fälls ner. Hjälpkusk/passagerare tar plats. Rullstolen körs upp och spänns fast och slutligen, när rampen är uppfälld är ekipaget körklart.

På Hjultorget fick jag möjlighet att köra med häst och vagn, för att visa hur lätt det kan vara, att ta sig ut i naturen på detta sätt.

Under de tre mässtagarna fick ett 80-tal funktionshindrade möjlighet att prova på. ALLA som fick en åktur, både unga och äldre, upplevde detta som något underbart. Syskon och andra barn, utan funktionshinder, fick även de en ridtur. Henry Gustafson, tränare för det Svenska Landslaget i handikappkörning, satt vid

tömmarna. Många fick prova och köra själva, dock efter Henrys instruktioner.

Innovation Västra Götaland har bidrag vid framtagningen av denna specialvagn som också med enkla medel – en extra sits och bortkoppling av rampen – kan fungera som en vanlig vagn.

MoViDuTo

MoViDuTo var min andra produkt. Det är en vikbar, kombinerad dusch och toastol. Prototypen på mässan visade endast hur stolen i princip ser ut och hur den kommer att fungera.

Min tid gick till största delen åt till att hjälpa rullstolsburna av och på i Sulli-Van, varför endast ett fåtal fick ta del av information om stolen.

MoViDuTo är under arbete och när den blir helt färdig består den av en rörlig del, som viks ihop i tre moment samt att man viker ner arm-stöden. Alla fyra

hjulerna skall vara låsbara.

Slutprodukten kommer att fungera så att man med en arm skall kunna vika upp eller ihop stolen. Stabiliteten skall vara tillräcklig så att man även från sidan kan ta sig över till stolen.

Innovation Västra Götaland har även här bidragit. Stolen är patentsökt.

En invigd berättade att ny på mässan, var en eldriven "på-hängsbil". Den har konstruerats av Curt Timhede, Citinova.

Motordelen kan med ett enkelt handgrepp kopplas till rullstolen och man har ett fordon som på en batteriladdning kan gå ca fyra timmar i 15 km/tim.

Modellen är smidig. Den rullstolsburne kopplar själv på sin motor, drar iväg till affären eller kompisar, kopplar ifrån och parkerar den, för att sedan fortsätta som vanligt i rullstolen.

Som ny utställare/innovatör försökte jag suga åt mej allt men utbudet var enormt och endast ett fåtal saker fastnade. En konservöppnare fängade mitt intresse. Dess konstruktion gör att man med EN HAND kan öppna konservburkar manuellt. Produkten marknadsförs av Gunnar Linder, EUFORIA.

Ca 3-400 kvadratmeter öppen yta fanns tillgänglig att ge "järnet" på och testa alla Hjultorget's nymodigheter.

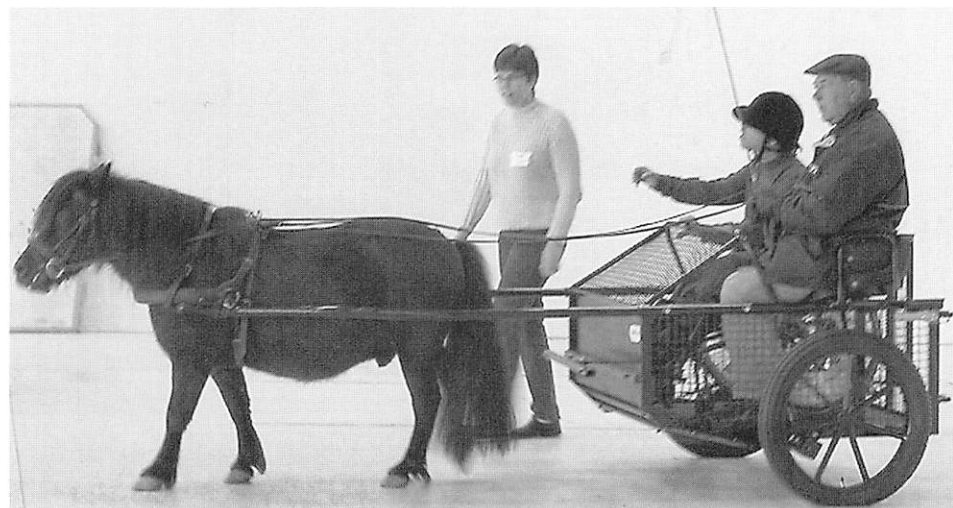
Parallellt pågick Nordiskt Sittsymposium, arrangerat av Hjälpmedelsinstitutet, Där fanns inbjudna gäster från hela Norden. De hade också ett utmärkt tillfälle att bevakta mötet mellan brukare och producenter av hjälpmedel.

Arrangemanget i sin helhet utstrålade glädje och fläkt. Arrangörer, representanter, besökare – ja alla bidrog till den underbara stämningen.

De flesta av de ca 6.000 besökarna var från Stockholmsområdet. Varför inte ett Hjultorg i Göteborg och på någon plats i Norrland?

ULLA-BRITT ÅSÉN

Tack vare Stall Muskan och Ylva Whelen, med sina två shetland-ponny "Kopparkalle" och "Maxan", kunde den som ville få sig en liten åktur inne i mäss-hallen. Foto: Janne Måhlén

Nöden har ingen lag

Nöden är uppfinningarnas moder, säger Curt Timhede. På hjultorget presenterade han sin egen skapelse – en "rullstolsmoppe". Rullstolsmoppen är en enhjulig, eldriven påhängstillsats som tillsammans med rullstolens ordinarie bakhjul bildar en trehjulig med motor. Rullstolens framhjul tippas automatiskt upp när moppen kopplas på. Med en toppfart på 15 km/tim och ca 4 timmars gång är den med sin blygsamma vikt på 45 kilo både effektiv och smidig.

– Perfekt för mig, säger Curt. Den ligger alltid i bilen. Vid behov plockar jag ut den med hjälp av en liten kran, och vips, så har jag en liten moppe. Det är lätt att ta med den på flyget till utlandet. Jag kan inte tänka mig något annat.

Curt Timhede är inte uppfinnare. Men med erfarenhet av egen bilverkstad, bilbygge och ca trettio års flygning i bagaget blev det naturligt för honom att konstruera sitt eget forskaffningsmedel.

– För att få med mig permobilen hade jag behövt en dyr minibuss. Moppen går in i vilken småbil som helst.

– Jag kör rullstol efter en olycka sedan fyra år tillbaka. Hemma har jag en permobil för utomhusbruk, men den måste jag ju lämna när jag tar bilen. Jag ville ha något smidigt att ta med mig och eftersom jag har skruvat en hel del i livet, var det bara att sätta igång.

– Jag tror nog att vem som helst kan bli uppfinnare. Det är behovet som styr och nöden har ju som det sägs, ingen lag. Det är klart att min bakgrund underlättar, säger Curt.

Med ekonomiskt och rådgivande stöd från uppfinnarföreningen i Uppland har Curt sökt patent. Tillverkning och marknadsföring i Sverige sköter han själv men överläter utlandet åt andra.

– Från början var ju moppen tänkt för mig själv, men efter mångas förfrågan beslöt jag själv lansera den.

ROLAND EWERS*

Loppisfynd blev lösning

Modifierad artikel tidigare publicerad i STILETTEN.

När Bernhard började växa i sin mammas mage kom frågorna. Både de känslomässiga och de praktiska. Frågorna som förmodligen alla blivande föräldrar ställs inför. Ovanan vid att ta hand om den lilla hjälplösa bebis, vilket när det hela är ett faktum, byts i självklara vardagsrutiner.

För mig var de praktiska frågeställningarna dock annorlunda. Jag försökte tänka mig in i hur det skulle fungera med att ha barnet i knät och köra rullstolen samtidigt, eller att mata det. Hur skulle det fungera ute på stan o.s.v. Det tedde sig som oöverbärliga hinder.

VAKNADE MED EN FÄRDIG IDÉ

En morgon vaknade jag så med en färdig idé (det ligger nog en hel del i talesättet "man får väl sova på saken"). Det var på en gång glädjande och befriande eftersom

Rullstolsbarnsitsen.

Foto: Jenny Gustavsson Ewers

detta i ett slag skulle lösa många problem.

Rullstolen skulle bli en kombinerad barnvagn/rullstol för både utom och inomhusbruk. En enkelt löstagbar barnsits framför mig, en bit ovanför mitt knä, skulle göra det möjligt för mig att ha barnet i knät och samtidigt köra rullstolen, göra kökssysslor, laga mat, mata bebis

eller leka, och hela tiden både ha kroppskontakt och ögonkontakt. Min fru, Jenny och jag skulle tex kunna gå och handla utan att ta med oss en otymplig barnvagn. Idén var alltså strålande men hur skulle den bli verklighet.

FYND PÅ LOPPIS

En dag fyndade Jenny på loppmarknad. Inte nog med att priset, 15 kr, var det rätta. Sitsen motsvarade precis vår vision.

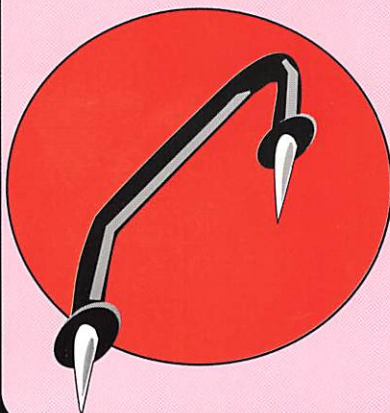
Inte bara slump utan även envishet och förmågan att verbalt delge sin omgivning sina bekymmer ledde oss till slut till rätt person. En människa med engagemang själv småbarnsfar, med kunskande och inte minst med tillgång till en bra verkstad.

På en vecka var hela konstruktionen verklighet och färdig att tas i bruk och Bernhard fick sätta det slutliga betyget. Han stortrivdes!

ROLAND EWERS*

Dörrhandtaget

RÅSOP

Hur många gånger har du inte sagt:
 Äh, ge mej ett handtag är du snäll!
 Dräm till med **RÅSOP** i bakkant på dörren!

– Och vips! Så har du ett eget handtag som du själv kan nå.

Används med fördel på handikapptoaletter med extra breda dörrar.

Förbluffande effekt!

En produkt från Uppfinnarjocke

Taxi för alla

"Taxi för alla" är ett projekt som Institutet för Independent Living påbörjade i fjol med medel från Stockholms läns landstings färdtjänst och Kommunikationsforsknings-beredningen. Syftet är att genomföra en försöksverksamhet med taxibilar som alla ska kunna åka med – alltså även personer som sitter kvar i sina rullstolar under resan. Sådana bilar går i vanlig taxitrafik redan på många håll i världen. I Storbritannien och Australien finns det lag på att samtliga taxibilar i landet skall vara tillgängliga på det sättet senast år 2004. Redan i dag är alla taxibilar i London tillgängliga.

Institutet för Independent Living anser att även i Stockholm borde kollektivtrafiken – och därtill räknar vi taxin – vara fullt användbar för människor som använder rullstol för sin förflyttning. Man ska naturligtvis kunna åka med färdtjänstbuss även i fortsättningen. Men de av oss, som behöver vara rörliga och flexibla för arbete, familjeliv och fritid, borde ha tillgång till de fördelar som bl.a. taxin erbjuder. Annars kommer vi aldrig att ha den grad av självbestämmande i vardagen som allmänheten tar för givet.

Försöksverksamheten satte i gång i september i Stockholms läns landstings regi. Ungefär två dussin rullstolstillgängliga bilar går i vanlig taxitrafik hos två taxiväxlar. (Ett tredje företag har ännu inte fått sina nya Chrysler vans med nedsänkt golv och förväntas vara med under november.) När man ringer till dessa telefonväxlar kan man be om en rullstolstillgänglig bil. Bilen ska komma inom 30 – maximalt 45 min, om man bor i Storstockholm. I takt med att antalet anpassade bilar förväntas öka under försöksverksamhetens gång, kommer väntetiden att successivt minska.

Projektet lider fortfarande av inkörningsproblem och en del kunder har blivit besvikna. Ett vanligt problem är att taxiväxeln inte kan hitta en tillgänglig bil inom den överenskomna tiden. Förbeställning hjälper inte heller, eftersom växelns trafikcentral måste lägga ut jobbet kort tid innan bilen ska hämta. Jag tror

att endast ett betydligt större antal bilar i försöket kan åtgärda problemet. Men för att fler taxiföretag ska satsa på tillgängliga bilar (som kostar mellan 80 000 kr och 200 000 kr mer än standardtypen) måste de vara säkra på att investeringen är lönsam.

Hur ser bilarna ut? Det finns en rad tekniska lösningar som bygger på vanligt förekommande minibussar av kända bilmärken, exempelvis Ford, Volkswagen, Chrysler, Mercedes m.m. som anpassats för detta syfte. Bilarna har ofta nedsänkt golv, kan niga för att sänkas ytterligare för instigning med rullstol via en kort ramp med svag lutning. Säkerhetsutrustningen består av ett fyrpunktsfastspänningssystem för rullstolen och ett trepunktsäkerhetsbälte för passageraren.

Vilka kan använda bilarna? Alla som betalar taxameteravgiften, oavsett om de är skrivna i Stockholm, Sundsvall eller Sydafrika. Men under försöksverksamheten kommer ett antal personer med tillstånd för färdtjänstbuss att få ett betalkort från färdtjänst för att bekosta resorna med taxi. Antalet resor är obegränsat pre-

cis som nu med färdtjänstbussarna. Även egenavgiften och betalningsrutinerna är oförändrade.

I försöket ska man bl.a. pröva hur deltagarnas rörlighet och livsvillkor påverkas. Försöket kommer att pågå till årsskiftet 2002/2003. Sedan bestämmer färdtjänstnämnden, med projektets utvärdering som beslutsunderlag, om försöksverksamheten ska permanentas som komplement till den nuvarande färdtjänsten.

Det finns fortfarande utrymme för fler deltagare. De måste ha tillstånd för färdtjänstbuss och vara införstådda med att delta i kvalitetsuppföljningsarbete med upprepade enkäter och intervjuer.

Om du vill delta, skriv till Institutet för Independent Living, Peterséns Väg 2, 127 41 SKÄRHOLMEN eller besök projektets webbplats på adressen <http://www.independentliving.org/docs1/taxi1.html> med bilder på tänkbara anpassade taxibilar.

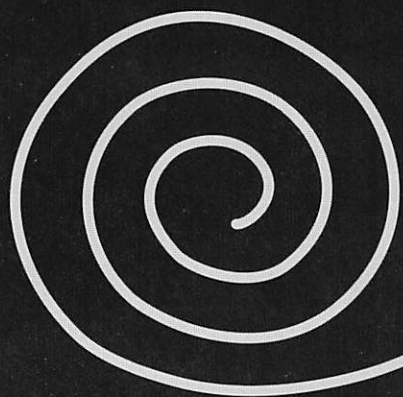
ADOLF RATZKA*

VERKSAMHETSLEDARE

INSTITUTET FÖR INDEPENDENT LIVING

Adolf Ratzka på väg in i en av "Taxi för alla"-projektets anpassade bilar. Foto: Samtrans

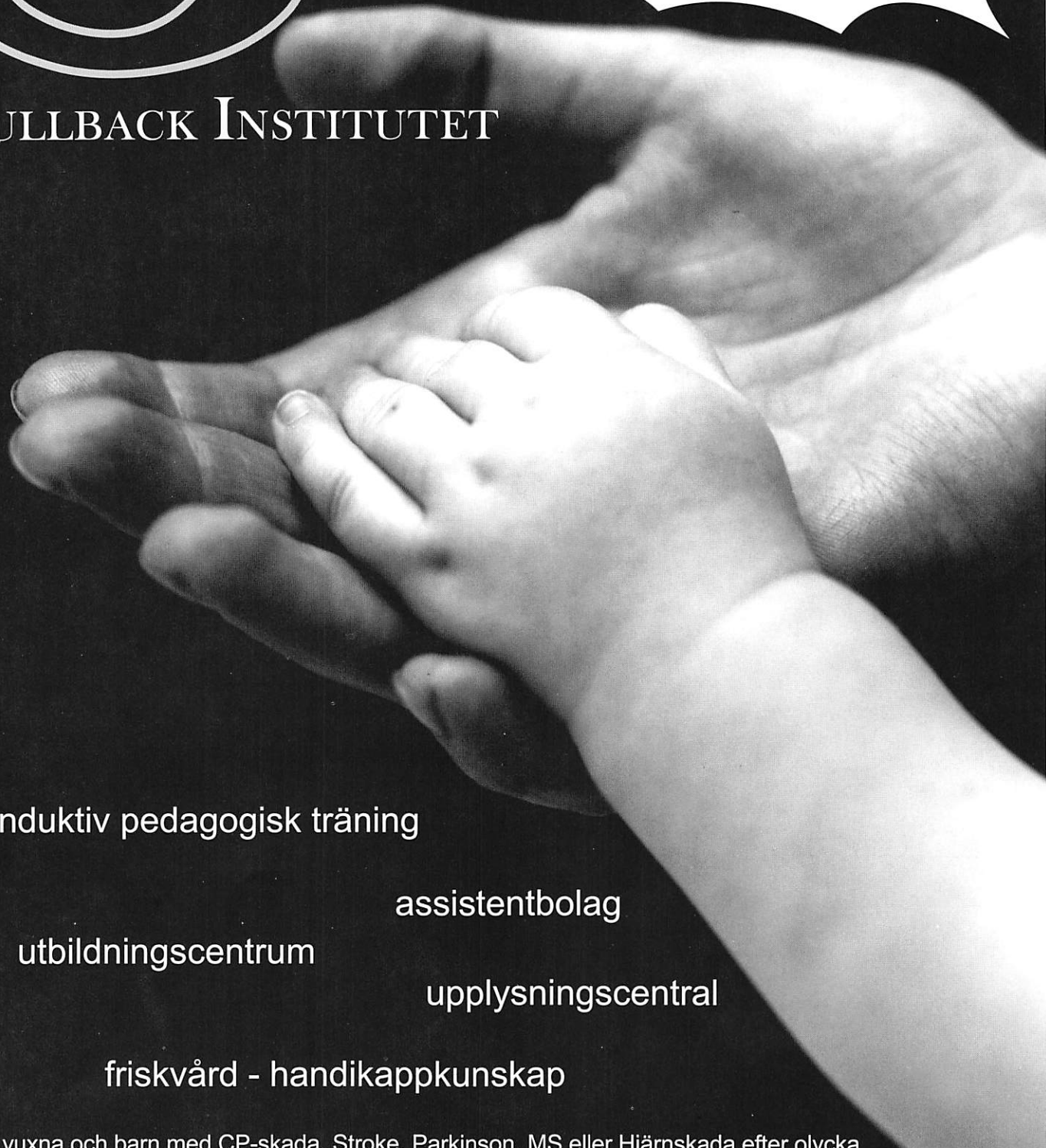

Nu skickar landstingen i Halland,
Hälsingland, Skåne, Dalarna och
Västergötland patienter till
Mullback Institutet.

Vi arbetar vidare!

MULLBACK INSTITUTET

konduktiv pedagogisk träning

assistentbolag

utbildningscentrum

upplysningscentral

friskvård - handikappkunskap

För vuxna och barn med CP-skada, Stroke, Parkinson, MS eller Hjärnskada efter olycka

Vi har nyinredda lokaler och förutom konduktiv pedagogik ryms aerobic, QiGong och meditation som du kan delta i under kursen helt gratis. Vi har även DVD-bio, solarium och anställda massageterapeuter.

En vistelse på Mullback Institutet är träning, njutning och avkoppling..

Anette & Lars Mullback driver institutet

Mullback Institutet, Smedjegatan 15, 546 31 Karlsborg

Tel: 0505-12070 Fax: 0505-12770 info@mullback.nu www.mullback.nu

Bibliotek för alla

Finns det bibliotek som är tillgängliga? Ingrid Tschée, arbetsledare och styrelseledamot i STIL, har nyligen besökt Nacka stadsbibliotek i Forum Nacka i Stockholm. Hon berättar:

"Det är ett tillgängligt och vackert ljud bibliotek. Bokhyllorna har fyra till fem hyllor. Alla utom den översta är lätt tillgängliga. Vid ankomsten till biblioteket finns soffor, mjuka sköna och välkomnande, formade till en trekant med runda bord framför. Där finns också tre höj- och sänkbara informationsdiskar med snäll och trevlig personal. Två "låna själv"-dis-

kar s.k. bibliobarer finns i lämplig höjdför rullstol.

När du valt dina böcker så lägger du boken med etiketten mot glaset, slår in din egen personliga pinkod (fyra siffror), trycker på Enter och scannern läser av streckkoden på etiketten. Sedan kommer det ut ett kvitto på lånade böcker och du kan ta dem med dig och lämna biblioteket. Det finns en avdelning för talböcker, Daisyböcker och storstilböcker i nära anslutning till diskarna. En dator kommer att finnas i anslutning till talböckerna. Den kommer att vara utrustad med zoomtext och talsyntes, vilket gör det

möjligt för synskadade att surfa på internet eller söka i bibliotekskatalogen.

Nacka stadsbiblioteks huvudbibliotek har 400.000 besökare per år eller runt 1500 per dag. Nacka stadsbibliotek består av 6 bibliotek – Orminge, Finntorp, Älta, Saltsjöbaden, Fisksätra och huvudbiblioteket i Forum Nacka.

Dessutom byggs för närvarande ett nytt kulturhus i Sickla där ytterligare ett bibliotek kommer att finnas inrymt. Hela Nacka stadsbibliotek har ca 800.000 besök per år."

INGRID TSCHÉE*
STIL

*Ingrid Tschée i Nacka stadsbibliotek. Foto: Walter Hirsch**

**Handikapp-
specialisten**

**Kontakta oss för handikapputrustade
VW och Audi. Vi säljer och utrustar
både nya och begagnade bilar.**

Per Lindström
Tel. 0303-620 13
per.lindstrom@bilab.se

www.bilab.se

bilab

- det personliga företaget

KUNGÄLV

Trollhättäv. 18, Kungälv Tel 0303-620 00

OLMED

Fot & Sko Specialisten

Skobutiken för Dig med fot- & skoproblem

Vi hjälper Dig med val av bekväma skor och inlägg. Vårt skosortiment består av noggrant utvalda modeller synade av Olmeds egna skotekniker. Du hittar även tillbehör som inlägg, pelotter, strumpor mm. Vi säljer också enklare ortoped-tekniska hjälpmedel.

Här finns våra butiker:

Uppsala, Science Park, 018-56 70 50

Stockholm, Ringvägen 80, 08-658 79 50

OLMED ORTOPEDISKA AB

**Tänker du åka till Vintersol?
Behöver du komplement till
din vanliga assistent?
Anlita Vintersol Assistans
svensktalande assistenter!**

Kontakta oss för mer information

Vintersol

Box 36, 193 21 Sigtuna
Tel 08-592 560 30
e-post: vintersol@vintersol.com

Stockholms läns landsting

Annonsera i

ST IL ETTEN

Svensk Informationspartner AB

Tel. 031-91 58 55

e-mail. sinfo@telia.com

Alla fötter behöver omsorg!

BodyRub

Med sugproppar för fastsättning
mot plant underlag.

Rengöring och massage samt
Zonterapi för hemmabruk.

Lätt att använda - Lätt att älska !

Formklippt för åtkomlighet
på hela foten.

www.itza-produkter.com
Tfn: 0303-838 83 Fax: 0303-77 18 35

Jag tycker inte om att man sätter diagnoser på folk och värderar dem utifrån det, säger Heléna Karnström, 38-årig tvåbarnsmor och ordförande i STIL, Stockholms-kooperativet för Independent Living. En kvinna med stor pondus, värme och mycket bestämda åsikter!

När en människa blir värderad utifrån sitt funktionshinder, då kränks hon.

– Det handlar inte om okunskap! Det handlar definitivt om värderingar! Inte minst måste vi bli bättre på att respektera oss själva. Då har vi också större chans att bli respekterade av andra, säger Heléna Karnström.

Heléna har själv aldrig kunnat gå. Det har inneburit att hon i många år varit beroende av sin rullstol, men också av andra människor.

– Inom den kommunala hemtjänsten fick jag aldrig den hjälp som jag behövde. Allt skedde hela tiden på andras villkor och andra gjorde mina prioriteringar. Jag fick hjälp till att överleva, men utsattes dagligen för övergrepp och blev kränkt!!!

Heléna hade under första delen av sitt liv inte makten över sitt liv och hade därmed heller ingen möjlighet att utvecklas som människa.

– Sådant som andra människor tar för givet, fanns aldrig tillgängligt för mig, vilket givetvis gjorde mig djupt olycklig.

Dessa människor inom hemtjänsten som kom hem till Heléna, ville till exempel inte "ställa upp på" att bädda hela dubbelsängen, tvätta all tvätt i tvättkorgen eller diska hela disken.

– De läste min post utan att fråga om det var OK. Allt jag ville ha hjälp med ifrågasattes och andra värderade om mina önskemål var viktiga för mig. Heléna var den som hela tiden hade minst att säga till om och kränkningarna blev under alla år många.

– Jag fick möjligen välja pålägg på mackan!

Heléna brukar lite elakt kalla dessa personer, med nämnda förhållningssätt för hemtjänst-fascister.

– En tjej sa till mig "Jag tycker du ska vara dj..ligt" tacksam för att jag hjälper dig. Vilken inställning har en sådan person till mig som människa?

Det sorgliga är att det mesta talar för

Jag hoppas på den unga generationen

Heléna Karnström, välkänd för våra läsare, står näst i tur i vår intervjuserie om tongivande personer inom IL-rörelsen. Text och bild av Maria Jansson Sjödin.

att det fortfarande fungerar på samma sätt inom den kommunala hemtjänsten.

INGEN MÖNSTERKRYMPLING

Om man som funktionshindrad inte tar sig ur systemet finns risken att man blir den "mönsterkrympling" med blommig filt över benen, som STIL för många år sedan provokativt presenterade i en logo. Där stod det "Vår lilla mönsterkrympling; tacksam snäll, lite enfaldig, lättskött, lättadministrerad och ännu ej med i STIL".

– Först nu när jag anställer mina egna assistenter kan jag känna att jag är en fullvärdig samhällsmedborgare som styr över min tid. Men det har tagit mig femton år att komma hit.

Heléna är en tjej som gillar kläder och är mån om sitt utseende. Hon klär sig gärna i färger och det blonda håret är välfriserat.

Graden av fåfänga varierar hos alla människor, men att bry sig om vad man klär på sig eller om sitt utseende kan vara ett av många sätt att ta sig själv på allvar. Något som enligt Heléna många funktionshindrade har missat.

– Jag har till exempel sett en man i 40-årsåldern i blå hängselbyxor, ungefär som en sparkdräkt för spädbarn. Vad hade den mannen för självbild?

Det är sådant som gör att fördomar blir bekräftade.

Själv tar hon gärna på sig en kort kjol när det är fest på gång. Vid ett sådant till-

fälle, på en Finlands-färja, böjde sig en kvinna ner och sa till Heléna att hon hade söta strumpor?!

– Jag blev mållös! Det fanns inget sött med mina nylonstrumpor. Möjligen var de sexiga, men definitivt inte söta. Det kändes verkligen helt fel. För den kvinnan var Heléna definitivt inte en 38-årig tvåbarns-mamma som skulle festa med kompisarna en kväll, för att sedan avsluta med en hedersstund tillsammans med sin man i en trång hytt.

ARBETET

Heléna var med om att starta STIL 1984. I ett och ett halvt år har Heléna varit ordförande för STIL. Flera dagar i veckan finns hon också på STIL's kontor på Bondegatan i Stockholm.

– Men jag jobbar i princip jämt under terminerna, även om jag inte finns på kontoret. Jag håller föreläsningar, jag utbildar arbetsledare inom STIL, informerar på mässor och seminarier mm mm.

Tidigare har Heléna arbetat inom resebyråbranshen. Det märks också att resandet är och har varit en stor och viktig del av Helénas liv. Hon pratar om en tid i USA, ett besök i Brasilien och en resa till Sydafrika med familjen som den naturligaste sak i världen.

VI MÅSTE BLI KOMPETENTA CHEFER

Den viktigaste frågan för Heléna handlar om assistansen.

– Vi måste bli duktiga och kompetenta chefer. Vill man inte lägga tid och energi på det får man söka sig till en annan form av assistens.

Heléna har sedan 1987 haft assistens 24 timmar om dygnet. Hon har anställt fem personer som arbetar vardera 6 dygn i månaden.

– Det fungerar bra för mig med de långa passen. Det blir en helhet.

Det har också visat sig att många söker sig till de arbetstiderna, eftersom det ger lång sammanhängande ledighet.

Heléna har ett tydligt förhållningssätt mot sina assistenter och kräver också att de är professionella.

– Det är ett arbete som handlar om service. Man måste vara duktig på att ge service och tycka om det. Man bör ha hög social kompetens, ha lärt känna sig själv

och ha en vilja att utvecklas.

När Heléna rekryterar en ny assistent, vilket är den mest stressande delen av arbetsledarskapet, letar hon efter någon som passar för hennes eget arbete och i stort delar hennes värderingar. De är definitivt inget merit att ha gått någon av alla förlegade assistentutbildningar som många Folkhögskolor arrangerar.

– Med ett kursinnehåll där det ingår ämnen som handikappkunskap, vårdkunskap och handikapp-psykologi har de alla patientsynen på oss funktionshindrade.

Eftersom behoven är så helt skilda borde det vara en självklarhet att arbetsledaren själv utbildar och handleder sin personal.

Visst har även Heléna gjort (och gör), sina misstag när hon anställt personal.

– Det är jobbigt för båda parter, och även den övriga familjen. Inte minst barnen Johanna 9 år och Jonathan 10 år.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Förutom assistensfrågan är alla frågor som hör ihop med mänskliga rättigheter och ett fullvärdigt medborgarskap för alla, viktiga.

– Som alla andra borde vi exempelvis kunna förflytta oss lika lätt som andra med hjälp av kollektivtrafiken.

Hela tiden kommer Heléna tillbaka till samhällets värderingar och synen på funktionshindrade.

– Det finns så få förebilder! Om vi ser vårt egenvärde och kämpar för att få ha ett arbete kanske synen på oss skulle förändras.

Heléna vet många människor med funktionshinder som skulle kunna ta ett arbete, men som istället tar emot bidrag och sysselsätter sig med handikappidrott.

– Där har vi det igen. Vilken självbild har man då?

Inte heller inrättningar som borde ha en vana av att träffa funktionshindrade har ett vettigt förhållningssätt. Heléna kan ge många exempel.

– Hela mitt liv har jag varit beroende av Hjälpmedelscentralen. Där är patientsynen rotad ända ner i växeln och det är svårare att ta sig in där än på amerikanska ambassaden. Tro mig, jag har provat båda delarna.

Det är inte på långa vägar så att man som funktionshindrad kan leva ett normalt liv. Man väljer inte restauranger och butiker utifrån utbud. Istället är det lokalens utformning som avgör valet.

– Egentligen finns det alltid en praktisk lösning på alla problem, säger Heléna som med hjälp av ett par fingrar och en joystick rattar sin Chrysler.

Det är bara ett exempel.

– Jag är inte ingenjör, men jag har många idéer och teknikerna skulle definitivt fråga oss kunder om råd vid olika anpassningar.

STIL SKA FINNAS I FOLKS MEDVETANDE

Heléna tror att olika myndigheter nu mera räknar med STIL.

– Men vi har varit dåliga på att marknadsföra oss, säger hon.

Ett mål är att STIL ska finnas i folks medvetande. En organisation som alla känner till.

För att få ett ökat engagemang bland medlemmarna tror Heléna att man måste ställa krav på nya medlemmar och samtidigt få dem att känna sig delaktiga. Man måste också tydligt föra ut sina värderingar.

– Som medlem i STIL bör man givetvis dela våra värderingar som handlar om alla människors lika värde och möjlighet till självbestämmande.

Det är exempelvis fel att gå med om man tycker att färdtjänsten fungerar bra, när den i själva verket begränsar livet, och inte alls tillför de funktionshindrade vad andra människor tar för givet. Eller om man jämför oss med andra assistensföretag där det saknas en ideologi, där ekonomiska intressen styr och där andra än kunden är arbetsledare.

Hon tror att medlemmarna måste hjälpas åt att höja sitt egenvärde.

– Så länge det finns människor som ser sig som offer och inte som produktiva människor kommer jag aldrig att kunna åka buss med min familj. Vi måste bli fler som ser oss själva som fullvärdiga medborgare. Då får vi också ett ökat engagemang i de viktiga frågorna.

Därför hoppas jag på den nya, unga generationen!

TEXT OCH BILD:
MARIA JANSSON SJÖDIN

Bilstödet i fokus

Anna-Stina Ponsford hörde av sig till oss efter vårt "Bilstöd special". Vi bad om en intervju och fortsätter med fokus på bilstödet ur olika infallsvinklar: Är bilstödet t.ex. en dåligt fungerande kompromiss mellan natura- och kontantstödprincipen. Adolf Ratzka och juristen Clarence Crafoord redogör för densamma ur olika aspekter. Gunnar Linder välkomnar en förening för "Bilstödda" och socialdemokrater kräver i en färsk motion en ordentlig granskning av bilstödet.

Ombudsman för bilanpassning?

Det skulle behövas en ombudsman för dem som är i behov av bilanpassning. Det säger Anna-Stina Ponsford, sjukgymnast, som nu på uppdrag av Vägverket arbetar för att starta ett s.k. Mobilitetscenter i Västsverige. Samverkan pågår med handikapporganisationer och rehabiliteringsläkare om projektet med arbetsnamnet "Mobility Väst".

Målet är att kunna göra mer korrekta bedömningar av anpassningsbehov och att det också på plats ska finnas testbilar.

– Erfarenheter från tidigare verksamhet har lärt mig vikten av att rekommendera anpassning som är relevant för funktionshindret och den sociala och fysiska miljö som föraren lever i, förklarar Anna-Stina Ponsford.

– Det kan vara en reumatiker som behöver mer anpassning, kanske extra servo, en dörr som är lättare att stänga, speciella handtag och backspeglar. Det är viktigt att det finns en provbil. De personer som har sjukdomar som påverkar kognition bör få tillfälle att provköra bilar med optimal anpassning innan rekommendation om körkortsinnehav ges, menar Anna-Stina Ponsford.

Hon tycker att det är oerhört viktigt att undersöka möjligheterna att anpassa bilarna redan vid tillverkningen – då skulle kostnaderna för eventuella förändringar bli lägre. Inom sjukvården måste man också lära sig mer om behoven.

Anna-Stina Ponsford vill få med allt som finns på det här området: Hur man går till väga, regler, lagar, tillgång till information om anpassningsföretag, trafikskolor med kompetens och anpassade fordon, specialister, rättigheter etc.

– Jag vill få till stånd möjligheten till konsumentupplysning vad gäller relevant anpassning. Jag har sett offerter som är uppåt väggarna. Det måste bli ackreditering av anpassarna, så att endast de seriösa blir kvar. Vi behöver en nationell standard och grunden för den är god vilja,

och jag är övertygad om att den finns.

Hon fick kännedom om det brev som chefläkaren på Vägverket 1995 skickade till Sveriges alla läkare om bl.a. funktionshinderns påverkan på bilkörning. I brevet erinrades läkarna om sin rapporteringsskyldighet av personer som är olämpliga att inneha körkort.

– Men det är ju svårt för läkare som står i beroendeställning till sina patienter att föra bilkörning på tal. Ett oberoende mobilitetscentrum skulle därför kunna spela en betydelsefull roll.

– Jag reagerade också starkt mot att man inte alls tog upp möjligheterna att genom olika typer av fordonsanpassning möjliggöra fortsatt körkortsinnehav och därmed även ökad mobilitet.

Hon började arbeta med idén om ett mobilitetscenter för tre år sen, när hon kom hem från Storbritannien, där hon arbetat i elva år som ackrediterad "Driving evaluator" vid Banstead Mobility Center strax söder om London.

– Jag har många gånger sett glädjen stråla ur ögonen på personer med olika former av funktionshinder, som efter lämplig anpassning av deras fordon kunnat öka sin mobilitet och därmed minska behov av hjälp från närstående.

Nu doktorerar hon och arbetar delvis på "Trafikmedicinskt Centrum" vid Karolinska Institutets geriatrika institution på Huddinge sjukhus.

– Det är viktigt med en kritisk granskning av bilstödet, säger hon flera gånger. Mellan 1988 och 1997 har drygt 20 000 fått bilstöd.

I Storbritannien hyrs det cirka 375 000 handikappanpassade bilar från Motability. I Sverige borde det finnas motsvarande mobilitetsstöd för minst 60 000 förare och passagerare. I Storbritannien kan man söka bidraget "Disability Living Allowance", vars högsta nivå är 37 pund i veckan. Den funktionshindrade bestämmer sedan själv hur stödet ska nyttjas:

Anna-Stina Ponsford.
Foto: Kent Hallgren, Bildtjänst

Resor med taxi (färdtjänst finns inte)
Avbetalning för rullstol
Avbetalning för hyra av bil. Sökande kan vara passagerare eller förare.

I Norge ingår bilar i den normala förmedlingen av hjälpmedel på samma sätt som rullstolar, rollatorer och andra typer av hjälpmedel. Staten äger på sätt och vis bilarna och man får hela tiden tillbaka nyare bilar för recirkulering.

– Jag väljer att tro att bilanpassarna i Sverige är seriösa. Sveriges system är som det är: ingen kontroll av försäkringskassan som i stort sett fungerar som en bank, som bara lämnar ut pengar. Ingen avgör om det är kostnadseffektivt.

Är färdtjänsten kostnadseffektiv?

Anna-Stina Ponsford ger ett exempel:

En 40-årig man med halvsidig förlamning, arbetar och kan gå kortare sträckor utan besvär. Göteborgs kommun betalar 60 000 kronor i färdtjänstkostnader varje år. På sju år uppskattas färdtjänstkostnaden till 420 000. Det ska jämföras med en engångskostnad vart sjunde år i form av bilstöd 60 000 plus anskaffningsbidrag på 40 000, en bilanpassning i form av gas-

pedal för vänster fot cirka 7 000 samt en begränsad registreringsbesiktning på 250 kr.

– Vilken skillnad det är på den information som England ger till funktionshindrade. Där gäller enkla lösningar: ofta kan det räcka med automatlåda. När man försöker se möjligheterna blir livskvaliteten helt annorlunda.

– Det saknas kunskap i Sverige vilken jag tagit för given. Många läkare har exempelvis ingen aning om funktionshinder. Det är inte alltid så viktigt att se vilken bakgrund, akademisk karriär som ligger bakom, utan viktigare är intresset av att lära sig. Det är viktigt att man kan rehabilitering. På mobilitetscentret kommer vi också att samverka med anpassningsföretagen och erbjuda möjligheter att demonstrera deras produkter.

I sin rapport "En kritisk granskning av bilstödet" (Rapport nr 4/2000, Trafikmedicinskt centrum, Karolinska Institutet) beskriver hon kunskapsläget och rutiner hos alla inblandade i bedömningsprocessen: bilstöd, bilanpassning och körkortsinnehav.

– Det finns stora medicinska och tekniska luckor i bedömningen av förare med begränsad körförmåga. Det finns ett stort behov av bättre och sakkunnig information för funktionshindrade passagerare, såväl vuxna som barn.

Resultatet av undersökningen visar bl.a. att:

Sökande har svårt att hantera en tungrodd ansökningsprocess

Handikappgrupper, som har stort behov av ökad mobilitet p.g.a. ålder eller arbetsförmåga (stroke, MS och reumatiska sjukdomar) har inte rätt till bilstöd

Nuvarande bedömning tar inte hänsyn till hela mobilitetskedjan (kliva in – kliva ut) utan leder till nya handikapp

Löften om realistiska mål som t.ex. jämlikhet för funktionshindrade uppfylls inte och skapar en känsla av bedräglighet, utanförskap och djup otillfredsställelse med existerande mobilitetslösningar

Kunskapen om sjukdomar som kan minska trafiksäkerheten är bristfällig

bland såväl handläggare som bilanpassare

Suboptimal eller olämplig anpassning gör att många förare känner sig otrygga

Försäkringskassans bristfälliga beslutsunderlag leder ibland till onödigt, ibland till felaktig anpassning

Billigare bilstöd ersätts med dyr färdtjänst p.g.a. brist på samordning

Varför ägnar du dig så helhjärtat åt just bilstödet?

– Jag tror att det går tillbaka till när jag var liten och växte upp på mina föräldrars hotell i Stenungsund. Röda korset hyrde delar av hotellet för sin verksamhet för funktionshindrade. Då var jag sju-åtta år. Jag tittade på det där och fundrade. Jag har också en god vän som hade polio och en farbror som var funktionshindrad, berättar sjukgymnasten Anna-Stina Ponsford.

HOLGER NILÉN

Konsumentförening för bilstödda behövs

Det behövs en konsumentförening för bilstödda. Att söka bidrag till bil är nästan en hel vetenskap och därför behövs inte minst en bra kunskapsbank.

Det säger Gunnar Linder, egen företagare som också kan tänka sig att arbeta för en bilstödsförening.

I förra numret av STILETTEN (3-2001) angavs ett uppdrag om en Konsumentförening för bilstödda.

– Jag är förvånad över att det inte blivit en anstormning av intresserade. Bilstödet är ett oerhört eftersatt område.

Han berättar om hur Försäkringskassorna behandlar kunderna olika beroende på var man bor. Riksförsäkringsverket och Vägverket arbetar nu för att få fram ett regelverk som tillämpas lika av kassorna i alla sammanhang, oberoende av var man bor.

– Vägverket kan lite mer än Försäkringskassan och framför allt betonar de trafiksäkerheten.

Av de drygt 2 000 anpassningar som genomförs årligen är de flesta basanpassning, exempelvis handreglage för gas och broms. Större ombyggnader gäller kanske 220–230 Van eller liknande. I dag

finns 22 anpassare men endast två ställen där materialet till anpassningarna tillverkas.

– En enklare anpassning kan också en vanlig verkstad utföra, en verkstad med grön skylt, som visar att den är ackrediterad av Svensk Bilprovning.

Anpassarna tar mycket mer betalt för anpassning i jämförelse med vanliga verkstäder. Det högre priset kan bero på att vissa anpassningar inte ger fullt betalt.

Ungefär 80 procent av all anpassning som görs är enklare. Att bygga om en stor Chrysler med separata fjäder- och elsystem går på runt en halv miljon.

Att man tar mycket betalt för enklare ingrepp beror på att man tar igen på standardanpassning som gas och bromsreglage, tror Gunnar Linder.

Gunnar Linder som själv är funktionshindrad säljer hjälpmedel.

Han berättar om hur han varit i kontakt med tillverkaren av Suzuki och Chrysler Voyager, för att komma förbi en del av anpassningen och se till att mer sker redan vid tillverkningen.

Det är viktigt för konsumenterna att

hänga med i vad anpassning innebär och att man lämnar rätt ansökningsunderlag till Försäkringskassan. Förändringar sker också av skadan under årens lopp och nya anpassningar måste göras.

Ett problem i sammanhanget är, enligt Gunnar Linder, Försäkringskassans dåliga kvalitetsmedvetande. 1995 hävdade kassan att den automatiska växellådan inte är en anpassning utan räknas som fabriksmonterad d.v.s. kunden måste själv betala för automatlådan. Men försäkringsöverdomstolen förklarade i ett pilotmål 1999 att det var fel. Från den 1 januari 1996 till våren 1999 saknade uppskattningsvis 5 000 bilar automatlåda, som de behövande tvingades betala omkring 15 000–19 000 vardera för ur egen ficka.

– De pengarna borde alla ha rätt att få tillbaka. Det är en fråga man borde driva! Försäkringskassan måste få mer kompetens, hävdar Gunnar Linder.

HOLGER NILÉN

Kontantstöd – valfrihet

Adolf Ratzkas artikel om STIL och Möllers kontantstödslinje skrevs 1990, men är fortfarande aktuell. Vi återger den här i kortad version

Välfärdssamhället har ofta liknats vid en försäkring där man betalar sina försäkringspremier i form av skatt. När man sedan skulle råka ut för hårda tider skulle samhällets skyddsnät ge stöd i form av tjänster och finansiella resurser.

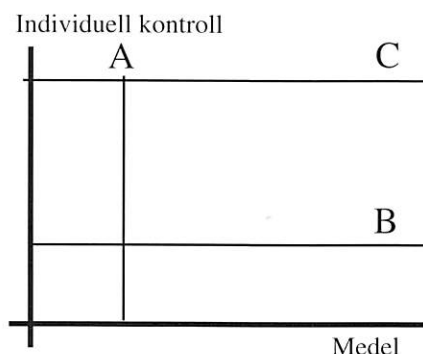
Tanken om samhället som försäkring bygger på föreställningen att individer går samman för att minska sina individuella risker. På detta sätt uppnår de ett bättre skydd än det som varje individ för sig själv skulle kunna uppnå. Försäkrings-tanken i socialpolitik antar alltså att individen utifrån ett rationellt beslut ansluter sig till kollektivet och betalar sina skatter.

När det gäller åtnjutandet av försäkringens förmåner, är antagandet om individens kapacitet till rationella beslut till sitt eget bästa inte längre självklart. Olika politiska grupperingar har olika åsikter om hur mycket kontroll över dessa resurser staten ska överlämna till individen. Med risk för grova förenklingar kan sägas att det socialistiska blocket har en större benägenhet att tillhandahålla tjänster i stället för kontanta medel än det borgerliga blocket. Som exempel kan nämnas barnomsorgen där krav på friheten att kunna välja mellan olika former med hjälp av kontanta medel har kommit mest från borgerligt håll, medan de socialistiska partierna förespråkar att barnomsorg ska tillhandahållas i form av offentliga tjänster.

En ytterligare dimension i socialpolitiken består av de olika uppfattningar om vilka uppgifter som ska skötas kollektivt och vilka uppgifter individen själv ska stå för. Den klassiska liberala positionen lyder "least government is best government". Staten ska stå för polis och försvar och inte så hemskt mycket annat. Skatterna ska hållas låga så att individens handlingsutrymme maximeras. Den socialistiska positionen däremot anser att kollektivet kan skapa större rättvisa genom att åta sig många uppgifter som finansieras via skatter och styrs i demokratisk ordning.

Dessa förhållanden kan illustreras med hjälp av följande starkt förenklade diagram:

Hur mycket resurser ska den sociala sektorn få och hur mycket kontroll över dessa resurser ska individen ha?

Punkt B i diagrammet står för det socialistiska blocket där man är villig att satsa mer skattemedel på det sociala området, medan individens möjligheter att fritt disponera dessa medel begränsas genom att resurserna erbjuds mest i form av enhetstjänster inom den offentliga sektorn. Positionen A illustrerar den liberala positionen där individen kan välja mellan en mångfald av offentliga och privata lösningar. Samtidigt satsas dock mindre resurser på det sociala området.

Beroende på individens preferenser kan både punkt A och B vara attraktiva. Punkt C i diagrammet borde dock föredras av de flesta, eftersom den förenar det bästa av A och B, fler resurser och större frihet att förfoga över dem.

Linje B–C kan tolkas som ett kontinuum av maktfördelning mellan staten

och den enskilde. Kännetecknande för alla lösningar på linjen B–C är att de finansieras via skatter och kostar skattebetalaren lika mycket. Därmed skiljer diagrammet på resurstilldelning och tjänsteproduktion; det är alltså inte självklart att tjänster som finansieras via skatter enbart ska produceras av stat eller kommun. En sådan monopolsituation ger lite incitament till kvalitet. Som exempel kan nämnas att många äldre människor och personer med funktionshinder inte anlitar den kommunala hemtjänsten som de är berättigade till. Man upplever byråkratin och regelsystemet kring servicen som stelbent och förnedrande så att man avstår trots att man har betalat skatt hela sitt liv, just för att kunna anlita sådana tjänster vid behov. Många fler skulle använda hemtjänst om de hade s.k. vouchers eller fick generella bidrag som kunde användas för inköp av sådana tjänster från fritt valbara producenter.

Det är viktigt att framföra att valfrihet naturligtvis innebär att man även kan välja tjänster som hittills producerats av den offentliga sektorn.

Socialdemokratin får ofta beteckningen "betongparti" som ska antyda partiets benägenhet att skapa storskaliga enhetslösningar i form av offentliga monopoltjänster, där olika och varierande individuella behov inte kan tillgodoses. Frågan är om det finns ideologiska grunder som hindrar socialdemokratin från att erbjuda socialpolitiska lösningar som främjar rättvisa och jämlikhet och samtidigt möjliggör verkligt brukarinflytande.

I ett antal debattartiklar i dagspressen recenserades nyligen en artikel av statsvetaren Bo Rothsteins i tidskriften Tiden om den s.k. naturalinjen med Alva Myrdal som företrädare, som förordade att välfärden skulle organiseras via offentligt producerade varor och tjänster och den s.k. kontantlinjen med socialminister Gustav Möller i spetsen, som ansåg att enhetliga kontanta bidrag skulle utgå till de hushåll som uppfyllde vissa kriterier. Med Möllers ord, "det var pengar som saknades, inte kunskap och inte ömde. Man kunde, kort sagt, ha förtroende för medborgarna".

Gustav Möllers kontantlinje förverkligades i socialförsäkringen genom bl.a. pensioner, barnbidrag och handikapp-

Kontantstöd – bilstöd

ersättning. Däremot kom naturalinjen att prägla socialtjänsten med mycket myndighetsutövande i form av utredningar av den sökandes behov, ekonomi och familjesituation. Kontrollapparaten har inte enbart krävt växande resurser utan har också lett till en social stämpling och förnedring av den sökande som står inför myndigheten med mössan i handen.

Det är svårt att se varför socialdemokratin inte skulle kunna pröva kontantlinjen i högre grad inom socialtjänsten. Många människor, som idag passiviserar av de offentliga monopoltjänsterna och fräntas möjligheten att påverka sin situation, skulle få mer kontroll över tjänsternas kvalitet och därmed över sitt liv om de fick välja bland olika tjänsteproducenter som organiserar sin service i egen regi som STIL som i kooperativ form ordnar personlig assistans. Det gäller inte enbart personliga assistans-tjänster utan även färdtjänst, hjälpmedel och bostadsanpassning, där kontantlösningar skulle kunna prövas som komplement till de nuvarande offentliga tjänsterna. Med oförändrade kostnader för skattebetalarna finns det möjlighet till enorma kvalitetsökningar för många medborgare. Fram för Möllers kontantlinje!

ADOLF RATZKA*
VERKSAMHETSLEDARE
INSTITUTET FÖR INDEPENDENT LIVING

I stället för generell samhällsanpassning, där samhällets alla sektorer anpassas så att alla människor garanteras samma rättigheter och skyldigheter, oavsett art och grad av funktionshinder, har tillvägagångssättet i Sverige för att minska effekterna av ett funktionshinder oftast varit individriktade stödåtgärder.

De flesta sådana stödåtgärderna i Sverige ges i natura, d.v.s. produkter och tjänster som färdtjänst och hemtjänst. En annan typ av stöd ges i enlighet med kontantstödsprincipen. Sammanfattat kan kontantstödsprincipen sägas innebära att det stöd från samhället som utgår till medborgarna ges i form av kontanta medel i stället för i form av t.ex. tjänster. Samhälleliga bidrag i form av kontantstöd motiveras vanligen med att individernas valfrihet ökar. Den vanligaste kritiken mot kontantstödsprincipen är att det kan leda till orättvisa i olika former.

Samhälleliga bidrag i form av kontanta medel kan vara generella, de utgår med andra ord till alla som uppfyller vissa kriterier. Andra former av kontantstöd förutsätter en individuell prövning, t.ex. baserad på inkomst.

BILSTÖD

Bidrag för bil lämnas i form av grundbidrag, anskaffningsbidrag, anpassningsbidrag samt bidrag för körkortsutbildning. Grundbidraget är inte inkomstprövat. Helt grundbidrag lämnas med högst 60 000 kronor till bidragsberätti-

gad som är under 65 år och är beroende av fordon för att genom arbete få sin försörjning eller ett väsentligt tillskott till sin försörjning eller för att genomgå arbetslivsinriktad utbildning eller genomgå rehabilitering. Halvt bidrag lämnas med högst 30 000 kronor till bidragsberättigad som är under 65 år och, efter att ha beviljats bidrag enligt ovan, har lämnat arbetsmarknaden med förtidspension eller har beviljats sjukbidrag enligt lagen om allmän försäkring, eller till annan som fyllt 18 år men inte 50 år.

Anskaffningsbidrag lämnas med högst 40 000 kr. Prövningen är inkomstrelaterad. Fullt bidrag lämnas till den som inte tjänar mer än 88 000 kr/år. Sedan utgår stöd i fallande skala – den som tjänar 160 000 kr eller mer per år kan inte erhålla anskaffningsbidrag.

Anpassningsbidrag lämnas med det belopp som motsvarar kostnaden för sådan ändring av eller anordning på fordonet som behövs för att den handikappade skall kunna bruka det och som är lämplig med hänsyn till fordonets ålder och skick. Stödet är inte inkomstrelaterat.

Bidrag till körkortsutbildning kan lämnas till den som har beviljats bilstöd till anskaffning av motorfordon och som behöver körkort för sin försörjning eller riskerar att bli arbetslös och det bedöms att körkortsutbildningen kan leda till att han eller hon får ett stadigvarande arbete.

CLARENCE CRAFOORD

(s)motion om bättre bilstöd

För personer med funktionshinder är bilstödet ett viktigt medel för att kunna delta i samhället. Att ha möjlighet att köpa en bil som är anpassad efter funktionshindret och där man exempelvis får rum med sin rullstol är ett rimligt krav.

De regler som i dag gäller för bilstöd är sådana att en bil ses som avskriven efter sju år. Ett nytt bilstöd kan då beviljas för inköp av annan bil. Stödet är för närvarande minst 60 000 kr.

Prisbilden för de bilar som i dag förekommer på marknaden och som ofta nyttjas betingar ett pris på ca 300 000 kr. Dessa biltyper har oftast en livslängd på

mera än sju år men nuvarande regler gör det i det närmaste omöjligt att behålla bilen då sju-årsgränsen passerats.

Ett problem är att försäkringskassan inte ersätter de reparationer som behövs av det som anpassats på bilen. Anpassningar är oftast dyra då de görs unikt för varje persons behov. Det kan gälla dörröppnare, ramper etc. Det innebär för den enskilde ägaren att det är ett stort risktagande om man bestämmer sig för att behålla en bil som är äldre än sju år.

Den nu gällande sju-årsgränsen kan genom sin konstruktion innebära förhöjda samhälleliga kostnader och stora extra

utlägg för den enskilde. Genom det högre prisläge som en bil av den typ som ovan beskrivits betingar, kan vi konstatera att de ersättningsbegränsningar som i dag finns inte har följt samhällets kostnadsutveckling. Det innebär att den enskilde riskerar att drabbas av höjda kostnader såväl vid inköp av bil som i samband med att bilens sju-årsgräns passerar. Det är angeläget att en översyn görs av bilstödet för personer med funktionshinder.

GÖTE WAHLSTRÖM (S)
CHRISTINA NENES (S)

VAL 2002

Independent Living i Sverige ställer sex viktiga frågor till alla Sveriges riksdagsledamöter

1

Är Du rätt person att rösta på i höstens riksdagsval för Sveriges 1,5 miljoner väljare med funktionshinder? Fyll i vår enkät och ge oss möjlighet att få veta hur Du anser att svensk handikappolitik ska bedrivas i fortsättningen.

1. Vid ett flertal tillfällen har socialdepartementet föreslagit att det ska upprättas ett individbaserat dataregister över alla människor med funktionshinder i Sverige. Skälet till detta skulle vara att samhället "ska kunna ge bättre service." Det personnummerbaserade registret är tänkt att innehålla omfattande integritetskänslig information och ger "på köpet" naturligtvis också svar på vad varje registrerad individ "kostar" samhället. Hur ställer du dig till förslaget att ett register på individnivå ska upprättas över landets funktionshindrade?

2

2. I den mån tillgängligheten för funktionshindrade ökas, sker detta oftast genom särlösningar, t.ex. färdtjänst med krav på förbeställning i stället för anpassade bussar, tåg och taxibilar, krångliga bakdörrsentréer genom restaurangkök eller varuintag o.s.v. Begreppen apartheid eller diskriminering av funktionshindrade förekommer i debatten. Inte ens Din egen arbetsplats Riksdagen eller Rosenbad är tillgänglig på lika villkor, vare sig för funktionshindrade besökare eller än mindre för plötsligt invalda ledamöter med rullstolar. Fullgod tillgänglighet är naturligtvis till glädje även för ålderspensionärer och för vem som helst med tillfälligt funktionshinder, t.ex. ett brutet ben från skidäventyret i fjällen. Tycker du att begreppen apartheid eller diskriminering är adekvata beteckningar för tekniken med särlösningar i samhället för funktionshindrade?

3

3. "Århundradets handikappreform", LSS/LASS från 1994, har givit ungefär 8 000 funktionshindrade människor i Sverige rätt till personlig assistans för att dessa ska kunna leva självständiga, värdiga liv. Förutsättningen för detta är dock att det går att få tag på duktiga personliga assistenter, något som blivit allt svårare på grund av yrkets numera låga löneläge. Det anses vara helt i sin ordning att betala mer än 200 kr i timmen för att under ordinarie kontorstid få Riksdagens lokaler städade. Schablonersättningen för livsviktig personlig assistans har Riksdagen fastställt för år 2001 till 184 kr i timmen – dag, helger och nätter. Den fria förhandlingsrätten på den här delen av arbetsmarknaden är därigenom hårt begränsad av politiska beslut. Att vara personlig assistent har i dag blivit ett lågstatusyrke, ofta ett rent tillfällighetsjobb – det var inte yrket vid reformens tillkomst 1994. Tänker du medverka till att personlig assistent återigen kan bli det attraktiva yrke det ursprungligen var och därigenom kunna attrahera fler duktiga människor att börja i detta oerhört viktiga jobb, och i så fall hur?

Bäste riksdagsledamot

Mer än 1,5 miljoner väljare med funktionshinder behöver Ditt svar för att kunna rösta rätt i september 2002. Vår enkät skickas till samtliga ledamöter och ersättare i Sveriges Riksdag just av det skälet. Inför förra valet 1998 genomförde vi en motsvarande enkät som fick stor positiv uppmärksamhet i riksmidia när resultaten publicerades, bl.a. på Internet och genom pressmaterial. Vi vet att redovisningen och sammanställningen av hur riksdagsledamöterna svarade var till god vägledning för fyra år sedan. Därför är en ny enkät med nya frågor inför valet 2002 viktig att genomföra.

Vi vill gärna få Ditt personliga svar. Inte ett officiellt partiuttalande. Vi uppskattar att Du själv tar Dig tid att svara oavsett i vilket utskott Du arbetar och om Du betraktar Dig som expert på frågorna eller inte. I Riksdagens omröstningar väger alla ledamöters röster lika mycket. Våra frågor berör hela samhällsområdet – inte bara en del av det. För oss är Du alltså betydelsefull. Ditt eget, personliga svar väger oerhört mycket tyngre för oss än om Du anlitar någon sakkunnig i Din närhet för att i Ditt namn besvara vår enkät.

Som väljare har vi inte bara sju partier att välja mellan utan har sedan flera

år dessutom personval i Sverige. Vi vill därför inte bara veta vilket parti utan också vilka personer som vi ska rösta på i höstens val. Vi har hållit vår enkät så kort som möjligt. Vi skickar den till Dig både med vanlig post och med e-post för att spara Din tid och för att underlätta för Dig att svara.

Vi ägnar själva hela våra liv åt de här frågorna – dygnet runt, alla dagar året om. Din tid att svara på vår enkät tror vi inte tar mer än cirka 15 minuter. Använd dem väl och tack för att Du svarar inom utsatt tid!

Med vänliga hälsningar
Independent Living i Sverige

4

4. Begreppet "kommunal självstyrelse" värnas ofta. Är man funktionshindrad kommer man mycket snart till insikt om att det p.g.a. denna självstyrelse är av stor betydelse var någonstans i riket man bor. För oss funktionshindrade är Sverige inte ett land utan 289 olika länder (= kommuner), var och en med sin egen tolkningar av lagar och förordningar. Ytterligare ett 20-tal länder (= län och lands-ting) bidrar därutöver med egna regelverk baserade på sina tolkningar av vad Riksdagen bestämmer. Otaliga pågående rättsprocesser handlar om felaktig myndighetsutövning på det här området där likhet inför lag, oavsett var man bor som funktionshindrad i Sverige, inte gäller. Kommer Du att medverka till att Sverige, oavsett var man bor i landet, i fortsättningen ska kunna uppfattas som ett enda land för funktionshindrade genom en kristallklar lagstiftning med kostsamma sanktioner för myndigheter – riksomfattande, regionala och lokala – som bryter mot lagstiftningen?

5

5. Diskriminering av funktionshindrade är enligt svensk lag inte tillåtet – i arbetslivet. Men om man som funktionshindrad inte har något jobb? Och om den funktionshindrade har ett jobb – är det då i sin ordning att hon eller han diskrimineras på sin fritid? Sverige har förbundit sig att följa FN:s och Europarådets konventioner om mänskliga fri- och rättigheter. Konventionerna har ratificerats av Sverige men av outgrundlig anledning aldrig inskrivits i svensk lag. Riksdagen har nyligen beslutat att grundlagsskydda homosexuella mot diskriminering, ett utmärkt beslut helt i enlighet med de internationella konventioner som Sverige har undertecknat. Kommer Du mot den bakgrunden nu också att medverka till att snarast besluta om ett motsvarande grundlagsskydd mot diskriminering av funktionshindrade?

6

6. Ett jämlikt samhälle innebär full tillgänglighet för människor med funktionshinder till offentliga lokaler, till allmänna platser och till allmänna kommunikationer, oavsett om dessa ägs/drivs privat eller är samhällsägda. Den lagstiftning på området som finns – t.ex. lagar från slutet av 60-talet som stipulerar att bussar och tåg ska vara tillgängliga – följs inte då lagarna saknar sanktionsmöjligheter. Bryter man mot lagen finns helt enkelt inget straff att utdöma. Det är t.ex. därför som SL:s blå ledbussar i Stockholm inte kan användas av funktionshindrade med rullstol. Det har inte kostat SL något att bryta mot lagen från 1967. Kommer Du att medverka till att kostsamma sanktioner ska kunna utdömas av domstol vid konstaterade brott mot tillgänglighetslagarna?

Debatt & noterat

Medelmåttighet och misslyckanden resultat av rekrytering

Artikeln ursprungligen publicerad som debattartikel i SAF-tidningen.

En antidiskrimineringslag hjälper inte bara dem som ratas på arbetsmarknaden.

Den hjälper också företagen till lönsammare beslut.

Företag och organisationer som rekryterar till ett jobb söker rimligen någon som klarar jobbet. Rimligen också den som klarar jobbet bäst.

Det har dock visat sig att det inte är så det går till i praktiken. I praktiken kommer många sidoinfluenser in. Sidoinfluenser som gör att många av dem som skulle kunna klara av jobbet och göra det bra aldrig får en chans.

MEDELMÅTTIGHET OCH MISSLYCKANDE

Redan någon gång på 50-talet uppmärksammade den tyskamerikanske managementforskaren Peter Drucker ett fenomen som han kallade "staffing from weakness". I stället för att söka folk som kunde göra ett bra jobb sökte man folk som inte hade några påtagliga svagheter. Resultatet blev, ansåg han, medelmåttighet och misslyckande. För de flesta har både starka och svaga sidor. Om man fokuserar på de svaga sidorna blir de starka obeaktade, aldrig nyttiggjorda. Till förfång både för människor och organisationer.

GENERAL GRANT

Druckers eget paradexempel var den alkoholiserade general Grant som till sist vann kriget åt de amerikanska nordstaterna under inbördeskriget. Han hade länge ratats till förmån för folk utan påtagliga

svagheter, men också utan de speciella starka sidor som betydde något just då och som Grant hade (Peter Drucker: *The effective executive*, Pan 1966).

"Staffing from weakness" är förstås en ovana som i särskilt hög grad drabbar funktionshindrade på arbetsmarknaden. Vad man ser är funktionshindret, inte förmågorna. Och detta skadar inte bara dem som ratas utan också de organisationer som går miste om deras förmågor, och hela samhället.

Det finns fler sådana irrationella sidoinfluenser.

En är att de som har ansvaret för rekryteringen medvetet eller omedvetet söker efter folk som liknar dem själva. Det är något som brukar drabba kvinnor och invandrare. (SOU 1994:3) Mäns föreställningar om kvinnor som chefer beskriver t.ex. hur chefsgruppen på en arbetsplats utvecklar en gemensam subkultur som mobbar ut dem som avviker eller tvingar in dem i ett underordnat fack.

Även om detta kanske är en extrem beskrivning är det svårt även för dem som strävar efter att släppa in outsiders i gruppen. Det funktioniella syftet med sådan uteslutning kan vara att underlätta kommunikationen och undvika konflikter inom organisationen. Men detta sker till priset av att man går miste om erfarenheter och kunskaper som inte finns hos människor som liknar chefen. Det sker också till priset av att förmågan att hantera konflikter degenererar, vilket kan vara katastrofalt i en krissituation.

Ytterligare en form av irrationell rekrytering drabbar dem som är äldre än 40

år. I de norska arbetsgivarnas tidning *Naeringslivets Ukeavis* 10.11.1995 hänvisar ekonomen Reidar Mykletun till forskning som visar att den mentala arbetskapaciteten i regel ökar fram till 70-årsåldern eller ännu längre.

Ändå föredrar många organisationer att anställa folk i 30-årsåldern. Enligt Mykletun beror detta på fördomar. Men det beror kanske också på att chefer är rädda för att anställa folk som är duktigare än de själva och som kan beröva dem status.

IRRATIONELLA

REKRYTERINGSGRUNDER

Dessa irrationella rekryteringsgrunder har varit kända länge. Druckers böcker har t.ex. använts i undervisningen i en generation. Ändå har företag och organisationer misslyckats med att frångå sin diskriminerande praktik.

Upplysning hjälper uppenbarligen inte. Inte heller självsanering.

Därför är det bra med den lag mot diskriminering på arbetsmarknaden som nu finns. Även om den aldrig kan få tillräckligt starka tändar blir den i alla fall ett slags norm att hänvisa till för dem som missgynnas av skeva urval.

En antidiskrimineringslag hjälper nämligen inte bara de människor som orättvist ratas av en orimlig rekryteringspolitik. Den hjälper också företagen att vinna över sina egna chefers snävsyn och bidra till rekryteringar som är bättre för dem själva och deras prestationer på marknaden.

LENNART NOLTE (M.F.L.)

Tyck till i STILETTEN!

Är handläggare alltid och funktionshindrade aldrig ett "lovligt" byte?

I STILETTEN nr 2 årgång 16 står på framsidan om okunniga handläggare, diskriminerande attityder, otillgänglighet samt hur funktionshindret blir ett handikapp. Troligen i mötet med dessa okunniga, diskriminerande personer som innehar handläggartjänster. Det är ofta man som handläggare möter dessa attityder från funktionshindrade personer och från handikappförbunden. Säkert har de i många fall sitt berättigande. Det finns givetvis handläggare som fungerar dåligt i sitt yrke. Men det finns också funktionshindrade som är mycket svåra att handlägga, liksom det finns handikapporganisationer som dundrar fram likt stridsvagnar och kravmaskiner. Jag undrar (som en av dessa bespottade handläggare) hur det skulle bli om vi gav ut en tidning och på dess framsida skrev liknande svepande formuleringar om funktionshindrade personer och deras stödorganisationer. Jag tror det skulle bli åtal för diskriminering och ingen handläggare med en önskan att behålla sitt jobb skulle skriva någonting dylikt! Men Stiletten får! Varför och på vilka grunder dras alla över en kam? Handläggning är en tvåvägskommunikation

mellan tjänstemän och personer som ansöker om stöd. Bådas attityder har betydelse i den kommunikation man har. Få personer som arbetar inom handikappomsorgen har en önskan om att göra livet svårt för de personer som behöver stöd och service. Tvärtom. Likaså har personer med funktionshinder säkert oftast ingen önskan om att göra handläggarens jobb svårare. Man får inte glömma bort att tjänstemän liksom personer som ansöker om hjälp är delvis utelämnade till lagtexter och prejudikat. Många gånger har jag av hjärtat velat bedöma annorlunda än lagtexten medger.

Det problem med bemötande som uppenbarligen finns är viktigt att belysa och lösa. Vi måste försöka förstå varandras roller. Som handläggare behöver man all den "handikappkunskap" man kan få. Bäst får man den genom de funktionshindrade personer man lär känna. Respekt och empati är fullständigt grundläggande att ha med sig. Detta gäller båda parter. Man kan oftast inte förändra någon annan än sig själv. Men tänk

så mycket vi skulle kunna förändra tillsammans. Vi har en otrolig kunskapsbank! Om vi samarbetar är vi oslagbara.

Jag önskar också att det jobb jag älskar och oftast lägger mer än 40 timmar i veckan på ska ha hög status. Inte i lön utan i ögonen på dem jag är satt att ge service.

En engagerad handläggare

Redaktionens genmäle

"Man HAR ett funktionshinder men man BLIR handikappad av otillräcklig lagstiftning, okunniga handläggare, otillgänglighet och diskriminerande attityder"

Det var vad man kunde läsa på förstasidan av STILETTEN nr 2/2001. Av detta framgår med all önskvärd tydlighet att vi blir handikappade av "okunniga handläggare." Det står inte att vi blir handikappade

av "handläggare" utan just av "okunniga" handläggare. Då signaturen "En engagerad handläggare" själv inte anser sig tillhöra gruppen "okunniga" handläggare, finns heller ingen anledning, vare sig för henne/honom eller andra duktiga tjänstemän, att känna sig "bespottad" eller "diskriminerad" av STILETTEN. Funderingen som signaturen har om eventu-

ellt åtal för diskriminering av folkgruppen handläggare är högtintressant. Vi kämpar som bekant också för ett grundlagsskydd mot diskriminering. Dock inte av handläggare – utan av människor med funktionshinder. F.ö. råder pressfrihet i Sverige.

När avgångseleverna på Norrbackainstitutets gymnasium för funktionshindrade för trettio år sedan erbjöds en treterminers kurs i programmering ledde det, för dem som tog chansen, till välbetalda jobb som står sig än idag.

Inom den grafiska branschen var det kutym att gå den långa vägen till formgivning. "Klisterprins" fick man vara i flera år. Det innebar att klistra och skära i texter och bilder. Att rita ramar med tusch och att rastatera bilder i reprokamera. Ett arbete som krävde stor hantverksmässigt skicklighet, i dag mer eller mindre utrotat av persondatorn. Dess revolutionerande intåg för 20 år sedan har dess värre inte lämnat märkbara avtryck i arbetslöshetsstatistiken vad det gäller funktionshindrade. Datorn som arbetsredskap, vilken suddar ut gränser och raderar handikapp på arbetsmarknaden, verkar ännu ganska oupptäckt. En titt i ID-dagarnas programblad ger inget större hopp. Det mesta handlar om träning och rehabilitering.

När Ulla Lovén skulle bevaka årets ID-dagar för STILETTEN, bad vi henne därför att göra det ur en specifik synvinkel: Vilka hjälpmedel underlättar för människor med olika typer av funktionshinder att utföra ett arbete, som anställd eller frilans, på den vanliga arbetsmarknaden? Med dessa glasögon för sin inre syn gick Ulla runt bland montrarna, besökte seminarier, ställde frågor och samlade på sig informationsmaterial.

Att göra en insats

Det är en jättestor livskvalité att kunna göra en insats! säger John Qvist på seminariet "Rörelsehinder" på ID-dagarna.

"Rörelsehinder" är det sista seminariet jag går på under dessa fullspäckade dagar. Jag har så här mot mässans slut hållt i mig flera koppar starkt kaffe för att kunna absorbera all intressant information, ändå har det hänt att jag nickat till när jag satt mig ner. Men när jag lyssnar till John Qvist blir jag klarvaken.

John Qvist är 32 år och arbetar på Högskoleverkets informationsavdelning. Där är han projektsamordnare och tekniskt ansvarig för en av verkets webbsajter. Dess huvudfiness är en sökmotor där man kan hitta beskrivningar av alla de 15 000 kurser och program som ges vid samtliga högskolor i Sverige.

ATT STYRA MED SIN RÖST

John sitter dagligen omkring sju timmar vid datorn. Han använder aldrig musen utan styr datorn med sin röst. John har Parkinson, med reducerad kontroll av

sina händer, och dessutom musarm. Han använder sig av två program, Dragon Dictate och Naturally Speaking.

– Utan de här hjälpmedlen skulle jag inte haft fast anställning i dag, säger John. Det gör inget att jag måste rätta ungefär vart fjärde ord. Summan är ändå att det nu är så otroligt mycket lättare för mig att använda datorn. Visst, det kostade Försäkringskassan en del. Men vad skulle inte en sjuklön ha kostat?

Det är ändå inte så att programmen fungerar perfekt från början. Man måste träna, träna, träna, säger John. Inte minst viktigt är det att på rätt sätt använda röstten – ens eget personliga verktyg, förut-sättningen för att tekniken ska fungera. Röstten ska vara avspänd och andningen komma från magen – som när man sjunger i kör. Lektioner av en talpedagog borde ingå när man får Dragon Dictate som hjälpmedel, anser John Qvist. Annars är det lätt att bli hes av det ständiga pratandet.

Vill du veta mer är Johns e-postadress john.qvist@telia.com. Hemsidans adress är <http://talk.to/dragondictate>. El-

ler ring honom på 070-716 37 61. John håller i mån av tid gärna föredrag om sina erfarenheter av hur tekniken väger upp hans rörelsehinder.

DEN SOM SKRIKER HÖGT FÅR STÖD

Just röststyrning och taligenkänning demonstrerades på många håll på mässan. Skillnaden mellan de båda kan enklast uttryckas så att röststyrning är "barnet" som förstår enkla kommandon, men taligenkänning är "den vuxne" som känner igen ditt flytande tal och t.ex. kan skriva ut det. Taligenkänning kan ses som ett alternativ till tangentbordet, eller som ett sätt att tala "face to face" med datorn. Det allra senaste taligenkänningsprogrammet på svenska heter Voice Express och kommer ut på marknaden vid årsskiftet. Det kommer att kosta omkring 5 000 kronor inklusive moms.

Men det finns andra sätt att styra datorn utan att använda mus eller tangenter, t.ex. med minimala rörelser med ögon eller huvud, med munnen eller med foten. Information om detta fann jag bl.a. i Enters monter. Där provade jag på att flytta musen med små huvudrörelser utan att det krävde någon "hjälm" på huvudet, som den rörelsehindrade måste få hjälp med att ta på och av. Detta har blivit möjligt genom en liten webbkamera i datorn. Den är riktad mot ansiktet och avläses av en programvara. Smart Eye heter företaget som tagit fram denna produkt, som inte finns ute på marknaden än.

Svenska Enter rehabilitering AB, som det formella namnet lyder, ägs av Synskadades Riksförbund (större delen) och av Samhall. Företaget finns på 14 platser i landet. Dess strategi är att med rätt teknik, arbetsplatsanpassning och utbildning kompensera de flesta funktionshinder. Hittills har Enter ordnat 2 500 arbetsplatser. Men självklart måste Arbetsförmedling eller Försäkringskassa ställa upp. "Och den som skriker högst, har störst chans att få stöd!" som en Enteranställd med beklagande slog fast.

Enters webbadress www.enter.iris.se. Där finner du också information om Voice Express.

SPRÅKTEKNOLOGI

NST, Nordisk Språkteknologi, är ett företag med helt annan bakgrund. Det grundades 1997 i Voss av normmännen Arne Gilbakken, som är blind, och Rune Relling. Voss ligger 10 mil nordost om Bergen i Norge. NST:s största affärsområde är telecom och mobilt Internet, men

ID-dagarna betyder Information och Demonstration av dator- och informationsteknik för människor med funktionshinder. De anordnas varje höst av Hjälpmedelsinstitutet i mässhallarna i Sollentuna utanför Stockholm.

Det är en jätke livskvalité att kunna göra en insats! säger John Qvist på seminariet "Rörelsehinder" på ID-dagarna. Foto: Ulla Lovén.

Karin Johansson, Anders Abrahamsson (båda svenskar) och Inger Kirk-Jordansen (från Danmark), från NST, Nordisk Språkteknologi. Foto: Ulla Lovén.

företaget har ända från början också varit inriktat på funktionshinder. De 75 medarbetarna i Voss, där teknologi- och produktutvecklingen sker, kommer från Norge, Sverige och Danmark. I ett nära samarbete med IBM anpassar man detta multinationella företags språkteknologi till de skandinaviska språken. Försäljningen sker från Köpenhamn och är helt inriktad på de nordiska länderna.

Jag åt lunch med de tre unga NST-medarbetarna Karin Johansson, Anders Abrahamsson (båda svenska) och Inger Kirk-Jordansen (från Danmark). Alla tre är knutna till avdelningen för Assistive Technology Learning Systems, som utvecklar stödjande IT-verktyg för funktionshindrade – och för alla andra som kan ha nytta av dem. Tre språkteknologiska huvudområden är kärnan i verksamheten:

- Röststyrning, som innebär att man säger till datorn vad den ska göra, som t.ex. "skriv ut" eller "läs alla mejl från Karin".
- Text-till-tal. Datorn läser upp text med naturtrogen stämma, baserad på en mänsklig röst. Syntetisk röst har blivit omodernt, enligt NST, och uttrycket talsyntes är inte längre adekvat.
- Diktering. Datorn känner igen ditt flytande tal och skriver ut det du dikterar. Man skriver med rösten.

NST är ett ungt, offensivt företag med stark kommersiell drive som har hittat sin nisch. Men både Karin, Anders och Inger anser att "ett företag som bara är kommersiellt håller inte".

En mycket intressant målgrupp för NST:s produkter är dyslektiker – Nordens största handikappgrupp. I senaste numret av Läs & Skriv, som ges ut av FMLS (Förbundet Funktionshindrade med Läs- och Skrivsvårigheter – se Stiletten 3/01), puffas för NSTs program ReadIT (text-till-tal). Förutom den behagliga, mänskliga rösten framhålls att hastigheten kan varieras steglöst när man lyssnar, och att priset är ovanligt överkomligt i dessa sammanhang: 995 kr inkl moms. Det är så billigt att man kan undra om det i själva verket är ett introduktionspris?

Vill du ha mer information, se NST:s hemsida www.nst.as.

INTERNET FÖR PERSONER MED AUTISM

En av de handikappgrupper för vilka datorn inneburit en social och många gånger

Nationalekonomen Tomas Aronsson vid Stockholms Universitet har räknat ut att en människa i arbete bidrar till samhället med minst 15 000 kr i månaden. En investering på underlättande hjälpmedel på närmare 200 000 kr betalar sig vid heltidsarbete på ett år.

också yrkesmässig revolution är personer med högfungerande autism. Om det berättade Take Knol, som har Aspergers syndrom, en form av autism. Take kommer från Holland men bor i Sverige sedan många år.

– Vi "aspies" har ofta svårt med direktkontakt med människor. Det kan bero på rösters tonläge, på kroppsspråk, på en orolig miljö. Detta kan i sin tur leda till missförstånd, mobbning, folkskygghet. Internet och framför allt mejl har här kommit till stor hjälp. De har blivit den primära eller ibland enda kommunikationsformen för många aspies, berättade Take. Det blir socialt umgänge på våra villkor. Nackdelen är att det kan bli så dyrt att de som använder vanligt modem hamnar i en skuldfälla.

Take får omkring 100 mejl om dagen, mest från mailinglistor. Han svarar inte på alla. Men personliga brev brukar han svara på.

Utöver mejl-korrespondensen chattar han mycket, men varnar för konflikt-risker. Det blir ofta stora konflikter när man chattar. Det är inte ett forum för nyanser. Men har du behov av omedelbar kontakt är det ett bra sätt.

BRA FÖR PLANERING

IT-verktygen fungerar i Takes fall väldigt väl för planering, för hjälp med tidsuppfattningen, som minnesstöd och för sortering. Allt som man kan automatisera, automatiserar jag! säger Take. Datorn är mycket bättre på t.ex. sortering än jag. När det uppstår en tidslucka som jag vill fylla med någon aktivitet, aktiverar jag min minneslista.

Det Take däremot inte funnit hjälp med är igångsättande och återstart, sådant han på grund av sitt funktionshinder har svårt för.

Rätt många med Aspergers syndrom jobbar med programmering, det ger total kontroll över vad som händer i datorn. Vissa är perfekta för att jobba med operativ systemutveckling.

När Take ännu bodde kvar i Holland – utan att ännu ha kunnat sätta fingret på sina svårigheter – utbildade han sig på restaurangskola till servitör. Men restaurangbranschen visade sig vara en kaotisk

katastrof för en person med Asperger. Folk var berusade, bytte plats o.s.v. Take har exceptionellt gott doftsinne och doftminne. Han kan utan svårighet identifiera sex skilda sorters maltwhiskey. En sådan egenskap kan vara bra i restaurangbranschen. Men när man inte klarar det sociala hjälper inte det.

FLYTTADE 16 GÅNGER UNDER FEM ÅR

Att Take flyttade just till Sverige för att försöka få ordning på sitt liv berodde på tidigare kontakter med Fältbiologerna. Bl.a. bodde han en tid i Gällivare. Det är lättare att bo i småbyar, tycker han, det ger överblick. En tid jobbade han på en turistanläggning vid Riksgränsen.

Men hans inre var oroligt, under fem år flyttade han sexton gånger. I Östersund brakade han ihop. Och det var där som en kurator sa: Jag vet! Du har Aspergers syndrom! Mycket klarnade. Take kunde ta itu med sin situation på ett nytt sätt. Bl.a. har han upptäckt att amfetamin fungerar riktigt bra mot hans koncentrationssvårigheter.

Take har svårt att studera, bl.a. för att han inte kan läsa sina egna anteckningar. Han har ingen fast anställning. Men konsultuppdrag har han, framkommer det när jag pressar honom lite. Efter deltagandet vid ID-dagarna ska han till Ås folkhögskola utanför Östersund. Där ska han föreläsa om IT-säkerhet, berätta om Aspergers syndrom för ett hundratal elever och lärare och samtala med husmor om hennes problem med elever som har Asperger. Takes e-postadress är: take@asperger.nu.

NÄR NÄTVERKET BRISTER

När människor drabbas av långtgående fysiska och/eller psykiska skador, får de ofta – ovanpå allt annat svårt – uppleva att det sociala nätverket brister. Detta gäller inte minst hjärnskadade. I denna grupp finner man dessutom ofta en rad olika funktionshinder, fysiska och psykiska, hos en och samma person.

Jag besökte ett seminarium arrangerat av Hjärnkraft, Riksföreningen för rehabilitering av skallskadade. Där berättade Gunnar Smideman om ett projekt för att

undersöka och utveckla möjligheterna att som hjärnskadad använda sig av IT. Med hjälp av detta kan man bygga upp ett nytt socialt nätverk. En enkät till 900 personer (besvarad av 37 %) och 21 uppföljande djupintervjuer visar att behovet av tekniska hjälpmedel hos denna grupp är markant mycket större än vad man får. En samfäll önskan är att använda sig av datorn för att fånga vänner. Man vill också ha utbildning för att "lära sig hur datorn tänker".

Men varken de hjärnskadade själva, närstående eller assistenter får adekvat utbildning för att kunna använda sig av datorn på ett önskvärt sätt. Vanliga datakurser kan för en person med skallskada vara svåra att tillägna sig. Kurserna är för snabba, för komplexa och för textbaserade. Och så blir datorn stående i stället för att kunna ge den efterlängtdade hjälpen.

Under projektarbetet framkom också att personalen på landets Hjälpmedelscentraler ofta själva är dåligt informerad om det stora utbudet av hjälpmedel, inte minst de datorbaserade.

Gunnar Smidemans e-postadress är: gunnar@creativepartners.se.

JOHAN KOM IGEN

Efter en skallskada är det mycket få som återgår till vanlig yrkesverksamhet, berättade Gunnar Smideman. Den som skriver detta har dock i annat sammanhang mött Johan Ottosson, hortonom på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp i Skåne. Johan blev påkörd för ett tiotal år sedan när han cyklade till jobbet. Den skallskada han fick då har bl.a. lett till att han inte längre kan läsa eller skriva. Han har också fått dåligt minne. Genom egen kamp och starkt stöd av familjen och på arbetsplatsen har han ändå kommit igen. Han har fått nya arbetsuppgifter och använder sig i dag i sin forskning och sitt informationsarbete av de egna specifika erfarenheterna som skallskadad. I sin licentiatavhandling undersökte han naturens betydelse för själslig läkning och för äldre med stort vårdbehov. I det dagliga halvtidsarbetet – som går långsamt och med stor möda – har Johan tillgång till olika IT-hjälpmedel. Ett e-postmeddelande, exempelvis, lägger han efter utskrift i en scanner och får det uppläst i sina hörlurar. Vid diktamen har han dock privilegiet att kunna samarbeta med en alldeles levande sekreterare.

TEXT OCH BILD:

FRILANSJOURNALIST ULLA LOVÉN

Nästa nummer av **STILETTEN** kommer i mars 02

STILETTENS utgivning 2002

<u>Tidning</u>	<u>Manusstopp Utgivning</u>	
Nr 1-2002	Vecka 9	Vecka 12
Nr 2-2002	Vecka 21	Vecka 24
Nr 3-2002	Vecka 35	Vecka 38
Nr 4-2002	Vecka 48	Vecka 51

Konsumentförening för bilstödda?

Behövs det en bra kunskapsbank? Behövs det en ordentlig plattform att hävda politiska och ekonomiska argument? Behövs det kraft att sätta emot enfaldiga regelverk? Behövs det inventering från "rätt" håll av anpassarbranschen? Är kontantstöd-principen att föredra? Är du intresserad?

Skriv till: Roland Ewers, Skygge 10, 430 10 Tvååker
eller roland.ewers@varberg.mail.telia.com

Kan du avvara gamla Stiletten?

Vi håller på att inventera alla årgångar av Stiletten. STILs verksamhet är ju historisk och det är angeläget att ha en komplett samling av Stiletten i vårt bibliotek. Hör av dig till Karin Nilsson, karin.nilsson@stil.se eller 08-506 221 66, på kontoret om du har något ex från 1992 eller tidigare. Karin vet exakt vilka nummer som saknas.

Tusen tack för hjälpen!

Personlig assistent

Ett jobb med flexibilitet och variation

I dag kan nästan vem som helst ratta ett långtradarekipage. Myten om landsvägsriddaren kan avskrivas. En kvinna i rullstol, långtradarchaufför och brukare av personlig assistans, skulle faktiskt kunna vara din arbetsgivare.

Yrket personlig assistent kan ha många ansikten. Chansen att din arbetsgivare är långtradarchaufför är kanske liten, men de 140 arbetsplatser som GIL erbjuder, ger Dig bra valmöjligheter.

I GIL är det nämligen en av våra 140 användare av personlig assistans som leder dig i arbetet. Det är också arbetsledarens vardag, arbete och fritid du delar. Denne väljer sina assistenter och det unika i detta yrke är att även Du som assistent väljer Din chef.

Anställningsintervjun och den följande provtiden avgör om Du och Din arbetsledare ska trivas tillsammans. Gör ni det så gratulerar vi Dig till ett lyckat yrkesval. Den flexibilitet och de möjligheter till variationer som skiljer assistansyrket från sjukvård och hemtjänst är uppskattad av många.

Lönerna tävlar också väl med löner inom vård och hemtjänst. Om veckoslut och kvällsarbete passar Dig är möjligheterna till en förhållandevis bra lön stora. Kommunal har en egen fackklubb på GIL där Du kan få råd och stöd i vissa frågor.

GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living ägs och styrs, utan vinstintresse av medlemmarna själva. Endast eget behov av personlig assistans berättigar till medlemskap. Alternativt kan man få serviceavtal. GIL är arbetsgivare och erbjuder löne- och annan administration. GIL erbjuder dessutom arbetsledarutbildning men också kamratstöd och introduktion för assistenter.

IL, Independent Living är en internationell medborgarrättsrörelse som arbetar för lika rättigheter för människor med funktionshinder. IL är den ideologiska grund som GIL-köoperativet utgår från och den går till stor del ut på att människor med funktionshinder ska ha makten över sina egna liv.

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living®

ÖPPET HUS

Tisdags- och torsdagskvällar kl 18-20 är det öppet hus med film, kaffe och snack. Du får träffa assistenter och arbetsledare. Plats: GIL:s lokaler på Stampgatan 15. Tel: 031-63 64 80.

God Jul och Gott Nytt År önskar **STILETTEN**

Fam. Riedel Ratzka
Petersens väg 2
127 41 Skärholmen

Succéfilmen "INBLICK"

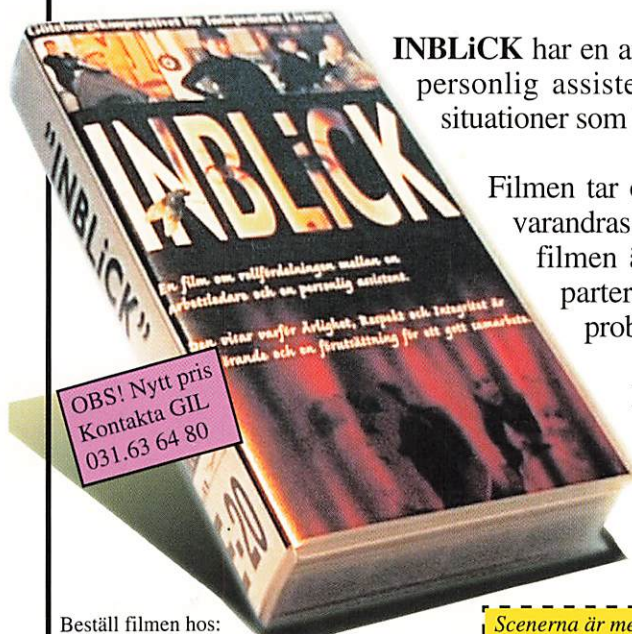
Här har Ni chansen till en Bra, Uppskattad, Rolig, Allvarlig och Tydlig film om personlig assistans, utmärkt som utbildningskomplement till arbetsledare och personliga assistenter.

INBLICK har en anställningsintervju mellan en arbetsledare och en sökande till personlig assistent som utgångsläge. Detta kompletteras med iscensatta situationer som lättare kan demonstrera vad de olika rollerna handlar om.

Filmen tar också upp situationer som kan inträffa om man inte beaktar varandras Respekt och Integritet som brukare och assistent. Syftet med filmen är att öka samförståndet och rollfördelningen mellan dessa parter. Förhoppningsvis kan dess exempel medverka till att lösa problem i situationer när man inte förstår varandra.

Filmen tar också upp vanliga arbetssituationer i yrket, då intresse för detta visas hos sökande till personliga assistenter.

Utmärkt komplement till funktionshindrade arbetsledare i allmänhet eftersom bilden oftast är effektivare än ordet.

Beställ filmen hos:
GIL Stampgatan 15, 416 64 Göteborg
Fax: 031-15 18 08, www.gil.org

Scenerna är medvetet övertydliga
i syfte att locka till skratt –
men också eftertänksamhet.

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living®